

Нызамның қайталаныуы

1

Израиллылардың Хороб тауынан жолға шығыуы

¹ Муўса Иордан дәрьясының шығыс жағасындағы шөлде израиллыларға төмендеги сөзлерди айтты. Бул шөл Суфтың қарама-қарсысындағы Иордан тегислигинде, Паран менен Тофел, Лабан, Хасерот хәм Дий-Захаб арасында жайласқан еди. ² Хоробтен Сеирдің таулы жерине алып баратуғын жол менен жүргенде, Қадеш-Барнияға дейин он бир күнлик жол еди. ³ Израил халқы Мысырдан шыққаннан кейин, қырқыншы жылдың он биринши айының биринши күни Муўса оларға Жаратқан Ийениң буйырған сөзлерин жәриялады. ⁴ Буннан алдын Муўса Хешбонда хәкимдарлық қылған амор халқының патшасы Сихонды, Аштаротта хәм Эдрейде хәкимдарлық қылған Башан патшасы Огты жеңиліске ушыратқан еди. ⁵ Муўса Иордан дәрьясының шығыс жағасындағы Моаб жеринде Жаратқан Ийениң нызамын былай деп түсіндире баслады:

⁶ «Құдайымыз Жаратқан Ийе Хоробте бизлерге былай деди: „Бул тауда узак ўақыт турып қалдыңыз. ⁷ Қәнекей, жолға шығыңлар. Амор халқының таулы үлкесине хәм сол жерге қоңсылас болған барлық еллерге: Иордан тегислигине, таулы үлкеге, батыстағы тау етеклерине, Негебке хәм Жер Орта теңизиниң бойларына кирип барыңлар. Яғный, пүткил Кенаан ели менен Лебанонға, және де, уллы Евфрат дәрьясына дейин барыңлар. ⁸ Сол жерлерди сизлерге берип атырман. Барыңлар, ата-бабаларыңызға – Ибрайымға, Ысаққа, Яқыпқа хәм олардың әуладларына беремен деп ант ишкен жерлерди мүлик етип алыңлар“.

Муўсаның қазыларды тайынлауы

⁹ Сизлерди бир өзим жетелеп алып жүре алмайман, себеби сизлер мен ушын аўыр жүк боласызлар. ¹⁰ Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди көбейтти. Мине, бүгинликте аспандағы жулдызлар сыяқлы сансыз болып, көбейдиңиз.

¹¹ Ата-бабаларыңыздың Құдайы Жаратқан Ийе ўәде бергениндей, сизлерди еле де мың есе көбейтсин хәм жарылқасын! ¹² Бирақ сизлердиң аўыр жүклериниз бенен даўларыңызды бир өзим қалайынша көтеремен? ¹³ Енди хәр бир урыўдан дана, ақыллы хәм тәжирийбели адамларды таңлап алыңлар. Оларды сизлерге басшы етип тайынлайман.

¹⁴ Сизлер де буны жақсы деп мақулладыңыз. ¹⁵ Сонда урыўларыңыздан дана хәм тәжирийбели болған адамларды сизлерге мыңбасы, жүзбасы, елиўбасы,

онбасы хәм базыларын жәмийеттиң қадағалаўшылары етип тайынладым.

¹⁶ Сол ўақытта тайынланған қазыларға былай деп буйырған едим:

„Туўысқанларыңыздың арасындағы даўларға қулақ салың. Бир адамның израиллы туўысқаны менен ямаса келгинди бир адам менен болған даўларын әдиллик пенен шешиң. ¹⁷ Хүким ўақтында бир тәреплилик қылмаң, бай адамға да, жарлы адамға да қулақ салың. Ҳеш кимнен қорқпаң, өйткени хүким Қудайдандур. Өзлериңиз шеше алмаған бир мәселе болса, маған алып келиң, оны өзим шешемен“. ¹⁸ Сол ўақытта сизлерге ислеўиңиз керек болған хәр бир исти тапсырған едим.

Халықтың жансызларды жиберийи

¹⁹ Соннан кейин, Қудайымыз Жаратқан Ийениң бизлерге буйырғанындай, бизлер Хороб таўынан шығып, амор халқының таўлы үлкесине баратуғын жолдан жүрип, өзлериңиз көрген кең хәм қорқынышлы шөл арқалы Қадеш-Барнияға бардық. ²⁰ Сол жерде мен сизлерге: „Мине, Қудайымыз Жаратқан Ийе бизлерге берип атырған амор халқының таўлы үлкесине жетип келдик. ²¹ Қараңлар, Қудайыңыз Жаратқан Ийе усы жерлерди сизлерге берди. Қәне, ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийениң сизлерге айтқанындай, барып ол жерди мүлик етип алыңлар. Қорқпаңлар, қәўетерге түспеңлер“, – дедим.

²² Ал сизлер хәммеңиз маған келип, былай дедиңлер: „Елди аралап, көзден өткерип шығыў ушын, алдымыздан жансызларды жиберейик. Олар қайсы жолдан баратуғынымызды хәм баратуғын сол қалалар ҳаққында хабар алып келсин“.

²³ Бул пикир маған да мақул болды. Солай етип, араңыздан он еки адамды, хәр бир урыўдан бир адамнан таңлап алдым. ²⁴ Олар таўлы үлкеге көтерилди хәм Эшкол сайына барып, елди аралап шықты. ²⁵ Қайтып қиятырып, сол жердиң жетистирген мийўелеринен алып келди. Олар: „Қудайымыз Жаратқан Ийениң бизлерге берип атырған жери жақсы екен“, – деди.

²⁶ Деген менен, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрығына қарсы шығып, ол жерге барыўды қәлемедиңиз. ²⁷ Сонда өз шатырларыңызда тоңқылдап, былай дедиңиз: „Жаратқан Ийе бизлерди жек көреді. Ол бизлерди аморларға тәслим қылып, жоқ етиў ушын Мысырдан алып шықты.

²⁸ Ол жерге не ушын баратырмыз? Туўысқанларымыз ол жердеги халықтың бизлерден гөре жүдә күшли хәм бойлары да бәлент екенін айтып, руўхымызды түсирип жиберди. Олардың үлкен қалалары аспанға тийер дийўаллар менен қоршалған, хәттеки, ол жерде Анақтың урпақларын да

көрген екен“.

²⁹ Сонда мен сизлерге былай дедим: „Олардан қорқпаңдар, кәуәтерге де түспеңдер. ³⁰ Алдыңызда баратырған Құдайыңыз Жаратқан Ийе Мысырда урысқандай, сизлер ушын урысады. ³¹ Құдайыңыз Жаратқан Ийе шөлде сизлерге ғамхорлық қылып келди. Ол әкениң өз баласын алып жүргениндей, сизлерди усы жерге дейин жол бойы көтерип келди. ³² Сонда да сизлер Құдайыңыз Жаратқан Ийеге исенбей атырсыз. ³³ Ал Ол болса, шатырларыңызды қурыўға жер излеў ушын, жүретуғын жолыңызды көрсетип түнде от, күндиз булт ишинде алдыңызда жүрип келди“.

Жаратқан Ийениң Израил халқын жазалаўы

³⁴ Жаратқан Ийе сизлердиң сөзлериңизди еситип, ғәзеппленди хәм ант ишип былай деди: ³⁵ „Ата-бабаларыңызға беремен деп ант ишкен сол жақсы жерди усы жаман әўладтың хеш бири көрмейди. ³⁶ Сол жерди тек ғана Ефунне улы Каләб көреди. Аяқ басқан жерлерин оған хәм оның әўладына беремен. Өйткени ол пүткил жүреги менен Жаратқан Ийеге, яғный Маған садық қалды“.

³⁷ Жаратқан Ийе сизлер себепли маған да ғәзеппленип, былай деди: „Сен де сол жерге кирмейсең. ³⁸ Бирақ жәрдемшиң Нун улы Ешуа ол жерге киреди. Оны жигерлендир. Израиллыларға жерди мүлик етип, алып беретуғын адам Ешуа болады. ³⁹ Сонда сизлер балаларымыз тутқын болады деп, айтқан едиңиз. Бүгинликте сол ақ пенен қараны айыра алмайтуғын балаларыңыз сол елге киреди. Елди оларға беремен, сол жерди олар мүлик етип, ийелейди.

⁴⁰ Ал сизлер артыңызға қайтыңлар, Қамыс теңизине баратуғын жолдан шөлге кетиңдер“.

⁴¹ Сонда сизлер маған: „Бизлер Жаратқан Ийеге қарсы гүна иследик. Құдайымыз Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша барып урысамыз“, – дедиңиз. Сизлер сол таўлы үлкени басып алыў аңсат болады, деп ойлап, хәр бириңиз қуралларыңызды алдыңыз.

⁴² Бирақ Жаратқан Ийе маған былай деди: „Оларға айт, урысыўға шықпасын. Себеби Мен сизлер менен бирге емеспен. Душпаныңыздан жеңилип қаласыз“.

⁴³ Сизлерди ескерткен едим, бирақ кулақ салмадыңыз. Жаратқан Ийениң буйрығына қарсы шықтыңыз. Сизлер менменликке берилип, урысыў ушын таўлы үлкеге шықтыңыз. ⁴⁴ Таўлы үлкеде жасайтуғын аморлар сизлерге қарсы шығып, олар пал хәррелериндей болып, изиңизден куўды. Олар Сеирден Хорма қаласына дейин сизлердиң изиңизден куўып қыйратты.

⁴⁵ Аман қалғанларыңыз қайтып келип, Жаратқан Ийениң алдында жыладыңыз. Бирақ Жаратқан Ийе дадыңызға кулақ салмады, сизлерге итибар

да бермеди. ⁴⁶ Солай етип, узақ ўақытқа дейин Қадеште қалдыңыз».

2

Израиллылардың шөлде өткерген жыллары

¹ «Кейин, Жаратқан Ийениң маған буйырғанындай, бизлер кейнимизге қайтып, Қамыс теңизине баратуғын жол менен шөлге кеттик. Сеир таўларының этирапында узақ ўақыт жүрдик.

² Ақырында Жаратқан Ийе маған былай деди: ³ „Усы таўлы үлкениң дөгерегинде жүргениңиз жетер. Енди арқа тәрәпке қарай жүриңлер“.

⁴ Соннан кейин, халыққа мына буйрықларды бериўимди айтты: „Сеирде жасайтуғын туўысқанларыңыз болған Эсаўдың урпақларының жеринен өтесизлер. Олар сизлерден қорқады. Деген менен, өзлериңиз де абайлы болыңлар. ⁵ Оларға қарсы урыс ашпаңлар. Сизлерге олардың жеринен бир қарыс та жер бермеймен. Өйткени Сеир таўлы үлкесин Эсаўға мүлик етип бердим. ⁶ Олардан жейтуғын аўқатыңызды хәм ишетуғын суўыңызды гүмиске сатып алыңлар.

⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийе, яғный Мен сизлердиң қол урған хәр бир исинизди жарылқадым. Усы ушы-қыйыры жоқ шөлде айланып жүргениңизде, сизлерди қорғадым. Мен қырк жыл даўамында сизлер менен бирге болдым хәм сизлердиң хеш қандай мүтәжлигиниз болмады“.

⁸ Солай етип, бизлер Сеирде жасап атырған туўысқанларымыз Эсаў урпақларының жанынан өттик. Элат хәм Эсион-Геберден Иордан тегислигине баратуғын жолдан жүрдик, кейин жолымызды Моаб шөлине қарай бурдық.

⁹ Сонда Жаратқан Ийе маған: „Моаблыларға хұжим қылып, урыс ашпаңлар. Олардың жеринен сизлерге мүлик бермеймен. Өйткени Ар қаласын Луттың урпағына мүлик етип бердим“, – деди.

¹⁰ Бурын ол жерде анақлар сыяқлы узын бойлы, күшли хәм көп санлы эм халқы жасайтуғын еди. ¹¹ Анақлар сыяқлы, эм халқы да рефа халқы деп есапланатуғын еди. Бирақ моаблылар оларды эм халқы деп атаған еди.

¹² Сеирде бурын хор халқы жасайтуғын еди. Эсаўдың урпақлары ол жерди олардан тартып алған еди. Израил халқы Жаратқан Ийениң мүлик етип берген жеринде халықларды жоқ қылғанындай, Эсаўдың әўладлары да хор халқын жоқ етип, жерлерине жайласып алған еди.

¹³ Жаратқан Ийе: „Қәнекей, жолға шығыңлар, Зеред дәрьясынан өтиңлер“, – деди. Бизлер Зеред дәрьясынан өттик. ¹⁴ Қадеш-Барниядан жолға шығып, Зеред дәрьясынан өтемен дегенше, отыз сегиз жыл жол жүрдик. Жаратқан Ийениң ант ишип айтқанындай, усы ўақытқа келип, Израил халқынан буннан

алдыңғы әуладтың барлық урысқа жарамлылары жоқ болған еді. ¹⁵ Шынында да, Жаратқан Ийе оларға қарсы қол көтерип, ордадағыларды қырып таслады.

¹⁶ Сол урысқа жарамлылардың барлығы өлип, халық арасынан жоқ болғаннан кейін, ¹⁷ Жаратқан Ийе маған былай деди: ¹⁸ „Бүгін Ар қаласының жолынан, Моаб жерлерінен өтесіздер. ¹⁹ Аммон халқына жақынласқаныңызда, оларға хұжим қылып, урыс ашпаңдар. Себеби аммонлардың жерінен сиздерге мүлік бермеймен. Мен ол жерді мүлік етіп Луттың ұрпағына бердим“.

²⁰ Бұрын бұл жер де рефа халқының елі деп есапланатуғын еді. Рефа халқы олардан алдын сол жерде жасаған еді. Аммон халқы оларды замзумлар деп атайтуғын еді. ²¹ Замзумлар анақ халқындай ұзын бойлы, күшлі хәм көп еді. Бірақ Жаратқан Ийе оларды аммон халқының алдында қыйратты. Аммонлар замзумлардың жерлерін басып алып, сол жерге жайласып алған еді.

²² Жаратқан Ийе Сеирде жасайтуғын Эсау ұрпағы үшін да солай ислеп, хор халқын олардың алдында қыйратты. Эсау әуладлары хорлардың жерлерін басып алып, сол жерге жайласқан еді. Олар бүгін де сол жерде жасайды.

²³ Кафтордан келген кафторлылар* да Газаға дейін созылған аұылларда жасайтуғын аұ халқын жоқ етіп, олардың жерлеріне жайласып алған еді.

²⁴ Бизлер Моаб жерінен өткенімізден кейін, Жаратқан Ийе бизлерге: „Енді жолға шығыңдар! Арнон дәрьясынан өтиңдер! Мине, амор халқының Хешбондағы патшасы Сихонды хәм оның елін сиздерге тәслим қыламан. Оған хұжим қылып, жерін ийелеп баспаңдар. ²⁵ Бүгіннен баслап Мен жер жүзіндегі халықтарды сиздерден хұрейі ұшып, қорқатуғын қыламан. Олар сиздер туұралы еситкенде, қорқыудан титирейтуғын болады“, – деди.

Израиллылардың Хешбон патшасы Сихонды жеңуі

²⁶ Соннан кейін, мен Кедемот шөлінен Хешбон патшасы Сихонға елшилер арқалы тынышлық келисимін ұсынып, мына хабарды жибердим: ²⁷ „Сизиң елиңізден өтіп кетиуімізге рухсат бериңіз. Бизлер оңға да, солға да бурылмай туұры жолдан өтіп кетеміз. ²⁸ Жейтуғын аұқатымызды да, ишетуғын сууымызды да сизден гүмиске сатып аламыз. Тек ғана жериңізден өтіп кетсек болды. ²⁹ Сеирде жасайтуғын Эсау әуладлары менен Арда жасайтуғын Моаб халқы өз шегараларынан өтиуімізге рухсат берди. Сиз де жериңізден өтіп кетиуімізге рухсат берсеңіз. Иордан дәрьясынан өтіп, Қудайымыз Жаратқан Ийе бизлерге беретуғын жерге жетіп алайық“. ³⁰ Деген менен, Хешбон патшасы Сихон жерінен өтиуімізге рухсат бермеді. Себеби Қудайыңыз Жаратқан Ийе бүгін көріп турғаныңыздай, Сихонды сиздерге тәслим қылуы үшін, оның жүрегін тас етіп, өжет қылып қойған еді.

³¹ Жаратқан Ийе маған: „Мине, Сихонды хәм оның елін саған тәслим

қылып атырман. Енди оның елин қолға киргизип, ийелеп алыўды басла“, – деди. ³² Сихон бизлер менен урысыў ушын, Яхаста барлық әскерлери менен бизлерге қарсы шықты. ³³ Қудайымыз Жаратқан Ийе оны бизлерге тәслим қылды. Сихонды, оның улларын хәм пүткил халқын қырып тасладық. ³⁴ Олардың барлық қалаларын қолға киргизип, хәммесин жоқ қылдық. Еркек, ҳаял хәм балаларынан хеш бирин аман қалдырмадық. ³⁵ Тек ғана олардың хайўанларын хәм қалаларындағы мал-мүликлерин өзлеримизге олжа етип алдық. ³⁶ Арнон сайының шетинде жайласқан Ароерден хәм сайдың ишиндеги қаладан баслап Гиладқа дейин хеш бир қала бизлерден үстем келмеди. Себеби Қудайымыз Жаратқан Ийе хәммесин бизлерге тәслим қылған еди. ³⁷ Бирақ Қудайымыз Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша аммонлардың елине, Яббок дәрьясының бойларындағы хәм таўлы үлкедеги қалаларға жақынламадық».

3

Израиллылардың Башан патшасы Огты жеңиўи

¹ «Сөйтип, бизлер Башанға қарай жол алдық. Башан патшасы Ог бизлер менен урысыў ушын барлық ләшкерлерин алып, Эдрейде алдымыздан шықты. ² Жаратқан Ийе маған: „Огтан қорқпа! Өйткени оның өзин, ләшкерлерин хәм пүткил елин саған тәслим қыламан. Амор халқының Хешбонда жасаған патшасы Сихонға не ислеген болсаң, оған да соны ислейсең“, – деди.

³ Солай етип, Қудайымыз Жаратқан Ийе Башан патшасы Огты хәм оның ләшкерлерин бизлерге тәслим қылды. Олардың хеш бирин аман қалдырмай, хәммесин қырып тасладық. ⁴ Қолға киргизбеген бир де бир қала қалдырмай, Огтың барлық алпыс қаласын, Башандағы оның патшалығына кирген барлық Аргоб үлкесин қолға киргиздик. ⁵ Бул қалалардың хәммеси бийик дийўаллар, дәрўазалар хәм дәрўазаларды қулыплап қоятуғын тәмбилер менен беккемленген еди. Булардан басқа дийўаллар менен қоршалмаған көп аўыллар да бар еди. ⁶ Хешбон патшасы Сихонға ислегенимиздей, олардың хәммесин жоқ қылдық. Хәр бир қаланы еркек, хаял хәм балалары менен бирге пүткиллей жоқ қылдық. ⁷ Олардың барлық хайўанларын хәм мал-мүликлерин өзлеримизге олжа етип алдық.

⁸ Солай етип, сол ўақытта бизлер Арнон сайынан Хермон таўына дейин созылған Иордан дәрьясының күн шығыс жағасындағы жерлерди амор халқының еки патшасының қолынан тартып алдық. ⁹ Хермон таўын сидонлылар Сирйон таўы, ал амор халқы Сенир таўы деп атайды. ¹⁰ Сол кеңисликтеги барлық қалаларды, пүткил Гиладты, Огтың патшалығына

тийисли Салка менен Эдрей қалаларына дейин созылған барлық Башанды қолға киргиздик. ¹¹ Рефа халқынан тек ғана Башан патшасы Ог тири қалған еди. Огтың Рабба қаласындағы жататуғын орны темирден еди, әпиұайы өлшемде бул орынның узынлығы тоғыз, ени төрт шығанақ еди.

Иордан дәрьясының шығыс тәрәпинде жайласқан урыўлар

¹² Сонда бизлер қолға киргизген сол жерлерден Арнон сайының шетинде жайласқан Ароер қаласының арқа тәрәпин, Гилад таўлы үлкесиниң жартысын хәм ол жердеги қалаларды Рубен хәм Гад урыўларына бердим.

¹³ Менашше урыўының жартысына болса, Гиладтың қалған бөлегин хәм Огтың патшалығына тийисли Башанды бердим. Башандағы Аргоб үлкеси рефа халқының ели деп есапланатуғын еди. ¹⁴ Менашше урыўынан болған Яир пүткил Аргоб үлкесин ийелеп алды. Бул үлке гешурлылар менен маахалылардың шегараларына дейин созылған еди. Яир Башан деп аталған бул үлкени өзиниң аты менен атады хәм ол жерлер бүгинге дейин Яирге тийисли қалалар деп аталады. ¹⁵ Менашше урыўынан болған Махирдиң урпағына Гиладты бердим. ¹⁶ Рубен хәм Гад урыўларына Гиладтан Арнон сайына дейин созылған жерлерди бердим. Арнон сайының ортасы олардың қубла шегарасы, бир бөлеги аммонлардың шегарасы болған Яббоқ дәрьясы арқа шегарасы болды. ¹⁷ Олардың батыстағы шегарасы болса, Иордан тегислигиндеги Иордан дәрьясы бойлап, арқадағы Киннерет көлинен қубладағы Өли теңизге дейин хәм оның шығысындағы Писга таўының жанбаўырларына дейин созылған еди.

¹⁸ Сонда мен сизлерге былай деп буйрық берген едим: „Қудайыңыз Жаратқан Ийе усы Иордан дәрьясының шығыс тәрәпиндеги жерди сизлерге мүлик етип берди. Енди сизлердиң барлық урысқа жарамлы адамларыңыз қуралланып, дәрьядан кесип өтсин. Олар израиллы туўысқанларының алдында жүрсин. ¹⁹ Ал хаялларыңыз бенен балаларыңыз мен сизлерге берген қалаларда қалсын. Малларыңыз көп екенин билемен, олар да қалаларыңызда қала берсин. ²⁰ Жаратқан Ийе сизлерге рәхәт бергениндей, туўысқанларыңыз да рәхәтке ериссин хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийе берип атырған Иордан дәрьясының арғы тәрәпиндеги жерди ийелеп алыўына жәрдем бериң. Соннан кейин, хәр бириңиз өзлериңизге берилген усы жерге қайтып келиўиңизге болады“.

Жаратқан Ийениң Кенаан елине Муўсаның кириўин қадаған етиўи

²¹ Сол ўақытта мен Ешуаға: „Қудайың Жаратқан Ийениң бул еки патшаға не ислегенин өз көзиң менен көрдиң. Жаратқан Ийе сен басып өтетуғын сол барлық патшалықларды да сондай аўхалға салады. ²² Олардан қорқпа!

Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлер ушын урысады“, – дедім.

²³ Кейин мен Жаратқан Ийеге былай деп жалбарындым: ²⁴ „О, Ийем, Жаратқан Ийе, уллылығыңды хәм құдиретли қолыңды Өз қулыңа көрсетип басладың. Аспанда да, жерде де Сениң әжайып хәм уллы ислеринди ислей алатуғын басқа хеш қандай құдай жоқ! ²⁵ Маған рухсат бер, мен Иордан дәрьясынан өтип, арғы жағадағы әжайып елди, сол сулыұ таўлы үлкени хәм Лебанон таўларын көрейин“.

²⁶ Бирақ Жаратқан Ийе сизлер себепли маған ғәзепленип, жалбарыныұыма қулақ салмады. Ол маған былай деди: „Жетер, болды! Маған бул хәққинда артық сөз айтпа. ²⁷ Писга таўына шық. Батысқа, арқаға, кублаға хәм шығысқа көз таслап, жақсылап өз көзиң менен көрип ал. Себеби сен Иордан дәрьясының арғы жағасына өтпейсең. ²⁸ Ешуаға хызметти тапсыр. Оны жигерлендирип, руұхландыр. Өйткени бул халық Иордан дәрьясының арғы жағасына Ешуаның басшылығы астында өтеди. Сен көретуғын жерлерди халыққа ол мүлик етип, алып береді“. ²⁹ Солай етип, бизлер Бейт-Пеордың қарсы алдындағы ойпатлықта тоқтадық».

4

Муўсаның Израил халқын Қудайға бойсыныұға шақырыұы

¹ «Енди, хәй Израил, мен сизлерге үйрететуғын қағыйдалар хәм нызамларға қулақ салыңлар. Өмирге ийе болыұ ушын хәм ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийениң өзлериңизге берип атырған жерине кирип, оны мүлик етиұиңиз ушын, буларды орынлаңлар. ² Мен сизлерге жеткерип атырған буйрықларға хеш нәрсе қоспаңлар, хеш нәрсе алып та тасламаңлар! Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сол буйрықларына әмел қылыңлар!

³ Жаратқан Ийениң Баал-Пеорда нелер ислегенин өз көзиңиз бенен көрдиңиз. Қудайыңыз Жаратқан Ийе Пеордағы Баалдың изине ерген хәр бир адамды сизлердиң араңыздан жоқ қылды. ⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийеге садық қалғанлар бүгин де тири.

⁵ Мине, Қудайым Жаратқан Ийениң буйрығы бойынша мен сизлерге қағыйда хәм нызамлар бердим. Солай етип, мүлик етиұ ушын баратуғын елде усыларға әмел қылыңлар. ⁶ Усыларды орынласаңыз, басқа халықлар сизлердиң қандай даналыққа хәм ақыл-парасатқа ийе екениңизди көреді. Олар усы қағыйдаларды еситип: „Бул уллы халық шынында да дана хәм ақыл-парасатлы екен!“ дейди. ⁷ Қудайымыз Жаратқан Ийени қашан шақырсақ та, Ол бизлерге жақын. Қудайы өзлерине усындай жақын болған басқа бир уллы халық бар ма? ⁸ Бүгин мен сизлерге берген усы нызам сыяқлы әдил қағыйдалары хәм нызамлары бар басқа бир уллы халық бар ма?

⁹ Абайлы болыңдар, көзлериңиз бенен көргенлериңизди умытпай, өмириңиз даўамында жүрегиңизде сақлаңдар. Буларды балаларыңызға хәм балаларыңыздың балаларына айтып бериңдер. ¹⁰ Хороб таўында^a Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында турған күниңизди еслеңдер. Сол күни Жаратқан Ийе маған былай деп айтқан еди: „Сөзлеримди тыңлаўы ушын халықты Мениң алдыма жыйна. Солай етип, олар өмири даўамында Меннен қорқыўды үйренсин, балаларына да үйретсин“.

¹¹ Сонда сизлер жақынласып, таўдың етегинде турдыңдар. Таў болса, аспанға дейин көтерилип турған от хәм қап-қара бултлар менен қараңғылыққа қаптанған еди. ¹² Жаратқан Ийе оттың ишинен сизлерге сөйледи. Сизлер айтылған сөзлерди еситтиңиз, бирақ Оның сүлдерин көрмедииңиз. Тек ғана даўысты еситкен едиңиз. ¹³ Сизлердиң орынлаўыңыз ушын Жаратқан Ийе Өз келисимин, яғный Он буйрықты берген еди. Оларды еки тастың үстине жазды. ¹⁴ Өзлериңиз мүлик етип алатуғын елде орынлаўыңыз керек болған қағыйдалар хәм нызамларды сизлерге үйретиўимди маған буйырды.

Бутқа табыныўшылық ҳаққында ескертиў

¹⁵ Жаратқан Ийе Хороб таўында оттың ишинен сизлерге сөйлеген күни ҳеш қандай сүлдер көрмедииңдер. Соның ушын, қатты абайлы болыңдар. ¹⁶ Және, жолдан азғырылып, өзлериңиз ушын еркектің ямаса ҳаялдың сүлдериндеги, ¹⁷ жерде жасайтуғын жаныўардың ямаса аспанда ушып жүретуғын қуслардың сүлдериндеги, ¹⁸ жер баўырлап жүриўши жаныўардың ямаса суўдағы балықтың сүлдериндеги ҳеш қандай бут ислеп алмаңдар. ¹⁹ Сондай-ақ, аспанға қарап, қуяш, ай, жұлдызларды – аспан денелерин көрип азғырылыўға түспеңдер, оларға табынып, хызмет етпеңдер. Қудайыңыз Жаратқан Ийе буларды жер жүзиндеги басқа халықлар ушын арнап қойған. ²⁰ Сизлерге келсек, Жаратқан Ийе бүгингидей Өзиниң халқы қылыў ушын, сизлерди темир еритетуғын ошақтың ишинен – Мысыр жеринен алып шықты.

²¹ Жаратқан Ийе сизлер себепли маған ғәзепленди. „Иордан дәрьясының арғы жағасына өтпейсең хәм Мен халыққа мүлик етип беретуғын сол жақсы жерге сен кирмейсең“, – деп Қудайыңыз Жаратқан Ийе маған ант ишти.

²² Мен Иордан дәрьясының арғы жағына өте алмайман, усы жерде өлемен. Бирақ сизлер Иорданның арғы жағына өтип, сол жақсы жерди мүлик етип аласызлар. ²³ Сонда абайлы болыңдар! Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлер менен дүзген келисимин умытпаңдар, Ол қадаған қылған ҳеш бир заттың сүлдерине мегзетип, өзлериңизге бут ислеп алмаңдар. ²⁴ Өйткени Қудайыңыз

^a4.10 Хороб таўы – бул Синай таўы болыўы мүмкин.

Жаратқан Ийе жандырып жоқ қылып жиберетуғын от хәм Ол қызғаншақ Құдайдур.

²⁵ Сол елде узақ ұақыт жасап, балалы хәм ақлықлы болғаннан кейин, жолдан азғырылмаңлар. Өзлериңиз ушын хәр түрли заттың сүлдерине мегзетип бут ислеп, Құдайыңыз Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўызлық болған ислерди ислесеңиз, Оны ғәзеплендиресиз. ²⁶ Бүгин сизлерге қарсы жерди хәм аспанды гүә қыламан: егер маған қулақ салмасаңыз, Иордан дәрьясынан өтип, мүлик етиў ушын баратуғын елде сөзсиз хәм тез өлип кетесизлер. Ол жерде узақ ұақыт жасамайсызлар, пүткиллей жоқ боласызлар.

²⁷ Жаратқан Ийе сизлерди басқа халықлардың арасына тарқатып жибереди. Сол халықлардың арасында базыларыңыз ғана аман қаласызлар. ²⁸ Ол жерде көзи көрмейтуғын, еситпейтуғын, жемейтуғын хәм ийис сезбейтуғын адамзаттың қолынан исленген ағаш хәм тас құдайларға табынатуғын боласызлар. ²⁹ Деген менен, сизлер Құдайыңыз Жаратқан Ийени пүткил жүрегиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен излесеңиз, Оны табасызлар.

³⁰ Қыйыншылыққа дуўшар болғаныңызда хәм усылардың барлығы басыңызға түскеннен кейин барып, Құдайыңыз Жаратқан Ийеге қайтасызлар, Оның сөзине қулақ саласызлар. ³¹ Себеби Құдайыңыз Жаратқан Ийе рехимли Құдайдур. Ол сизлерди таслап кетпейди, жоқ қылып жибермейди хәм ата-бабаларыңыз бенен ант ишип дүзген келисимин умытпайды.

³² Сизлер дүньяға келмесиңизден алдыңғы күнлерди, Құдайдың жер жүзиндеги адамзатты жаратқан күннен усы күнге дейин өткен дәўирди сорастырып көриңлер. Дүньяның бир шетинен екинши шетине дейин сорап көриң, сондай уллы ұақыя улыўма болды ма екен ямаса ким болса да, усыған уқсаған бир ұақыяны еситти ме екен? ³³ Сизлерге уқсап, оттың ишинен сөйлеген Құдайдың даўысын еситип, аман қалған басқа бир халық бар ма?

³⁴ Құдайыңыз Жаратқан Ийениң Мысырда нелер ислегенин сизлер өз көзиңиз бенен көрдиңиз. Қайсы құдай сондай сынаўлар, кәраматлы белгилер, таң қаларлық ислер, саўаш, созылған күшли хәм құдиретли қол, уллы хәм қорқынышлы ислер арқалы басқа бир халықтың арасынан өзине бир халықты айырып алыў ушын барды?

³⁵ Жаратқан Ийениң Құдай екенин хәм Оннан басқа құдай жоқ екенин билсин, деп бул ұақыялар сизлерге көрсетилген. ³⁶ Ол сизлерди туўры жолға салыў ушын, аспаннан даўыслап сөйледи. Жер жүзинде Ол сизлерге уллы отын көрсетти. Оттың ишинен Оның сөзлерин еситтиңиз. ³⁷ Ол ата-бабаларыңызды сүйгенликтен хәм олардың урпағын таңлағаны ушын, сизлерди уллы күши менен Мысырдан Өзи алып шықты. ³⁸ Бундағы Оның мақсети сизлерден көп хәм күшли болған халықларды алдыңыздан қуўып, олардың жерлерине киргизип, бүгингидей мүлик етиўиңиз ушын жерлерин

сизлерге бериў еди.

³⁹ Соның ушын, бүгин Жаратқан Ийениң аспанда хәм жер жүзинде Қудай екенин, Оннан басқа қудай жоқ екенлигин билип алыңлар хәм жүрегинизде сақлаңлар. ⁴⁰ Сизлер хәм урпақларыңыз абадан турмыс кешириўиңиз ушын, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мәңгиге сизлерге берип атырған бул жерлерде узақ жыллар жасаўыңыз ушын, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған Жаратқан Ийениң қағыйдаларына хәм буйрықларына әмел қылыңлар».

Иордан дәрьясының шығыс тәрәпиндеги паналайтуғын қалалар

⁴¹ Соннан кейин, Муўса Иордан дәрьясының шығыс тәрәпинен үш қаланы ажыратты. ⁴² Солай етип, алдыннан жаўызлық қылыў нийети болмай, бир адамды билместен өлтирип қойған адам усы қалалардың биреўине қашып, өз жанын қутқарып қалыўы мүмкин. ⁴³ Бул қалалар мыналар еди: Рубен урыўы ушын үстирттеги тегисликте жайласқан Бесер қаласы, Гад урыўы ушын Гиладтағы Рамот қаласы, Менашше урыўы ушын Башандағы Голан қаласы.

Нызамға кирисиў

⁴⁴ Муўса Израил халқына төмендеги нызамларды берди. ⁴⁵ Израиллылар Мысырдан шыққаннан кейин, Муўсаның оларға берген көрсетпелери, қағыйдалары хәм нызамлары мыналар. ⁴⁶ Муўса буларды Иордан дәрьясының шығыс тәрәпинде, Бейт-Пеордың қарсы алдындағы ойпатлықта баянлады. Бул жерлер алдын Хешбонда хәкимдарлық қылған аморлардың патшасы Сихонға тийисли еди. Муўса менен израиллылар Мысырдан шыққаннан кейин, Сихонды жеңилiske ушыратқан еди. ⁴⁷ Израил халқы Сихонның хәм Башан патшасы Огтың жерлерин, яғный Иордан дәрьясының шығыс тәрәпинде жасайтуғын амор халқының еки патшасының елин қолға киргизген еди. ⁴⁸ Бул жерлер Арнон сайының шетинде жайласқан Ароер қаласынан Сионға дейин, яғный Хермон таўына дейин созылған еди. ⁴⁹ Және де, Писга таўының жанбаўырларындағы Өли теңизге дейин созылған бул жерлер Иордан дәрьясының шығыс жағасындағы пүткил тегисликти де өз ишине алатуғын еди.

5

Он буйрық

(Шығыў 20:1–17)

¹ Муўса пүткил израиллыларды бир жерге жыйнап, оларға былай деди: «Хәй, Израил, бүгин сизлерге айтатуғын қағыйдалар хәм нызамларға кулақ салыңлар! Оларды үйренип, муқиятлы түрде орынлаңлар! ² Қудайымыз

Жаратқан Ийе Хороб тауында бизлер менен бир келисим дүзди. ³ Жаратқан Ийе ата-бабаларымыз бенен емес, ал бизлер менен, бүгін усы жерде тири болған хэммемиз бенен келисим дүзди. ⁴ Жаратқан Ийе сол тауда оттың ишинен сизлер менен жүзбе-жүз сөйлести. ⁵ Сол уақытта мен Жаратқан Ийе менен сизлердин араңызда турып, Оның сөзин сизлерге жеткердим. Себеби сизлер оттан қорқып, тауға шықпадыңыз. Сонда Жаратқан Ийе былай деп айтты:

⁶ „Мен – сени Мысырдан, қул болған жериңнен алып шыққан Қудайың Жаратқан Ийемен.

⁷ Сениң Меннен басқа қудайларың болмасын.

⁸ Жоқарыдағы аспанда, төмендегі жер жүзинде хэм жер астындағы суўларда болған хэш бир нәрсениң көринисин соғып, өзиңе бут жасама.

⁹ Оларға табынба хэм хызмет қылма. Себеби Мен – сениң Қудайың Жаратқан Ийе, қызғаншақ Қудайман. Мени жек көргенлерди әкесиниң гүнасы ушын балаларын, олардың үшінши, төртинши әўладына шекем жазалайман.

¹⁰ Бирақ Мени сүйгенлерге хэм буйрықларымды орынлағанларға мыңыншы урпағына дейин жақсылық қыламан.

¹¹ Қудайың болған Жаратқан Ийениң атын жөнсиз тилиңе алма. Өйткени Жаратқан Ийе атын босқа тилге алғанларды жазасыз қалдырмайды.

¹² Қудайың Жаратқан Ийениң буйрығына муўапық, Шаббат күнин мухаддес тутыўды есте сақла. ¹³ Алты күн жұмыс ислеп, барлық ислериңди исле. ¹⁴ Ал жетинши күн Маған, Қудайың Жаратқан Ийеге арналған Шаббат күни. Сол күни хэш қандай ис қылма. Улың да, қызың да, қулың да, шорың да, өгизин, ешегин хэм басқа малларың да, араңыздағы келгинди адам да хэш қандай ис қылмасын. Солай етип, қул хэм шорыларың да өзиндей дем алсын.

¹⁵ Мысырда қул болғаныңды хэм Қудайың Жаратқан Ийе сени сол жерден күшли хэм құдиретли қолы менен шығарғанын есле. Соның ушын, Қудайың Жаратқан Ийе Шаббат күнине әмел қылыўыңды буйырды.

¹⁶ Қудайың Жаратқан Ийе буйырғанындай, ата-анаңды хұрметле. Сонда Қудайың Жаратқан Ийениң саған беретугын жеринде өмириң узақ болады хэм бахытлы жасайсаң.

¹⁷ Адам өлтirme.

¹⁸ Неке хадаллығын бузба.

¹⁹ Урлық ислеме.

²⁰ Хэш кимге қарсы жалған гүўалық берме.

²¹ Хэш бир адамның хаялын күсеме. Оның үйин, атызын, қулын, шорысын, өгизин, ешегин, хэш бир нәрсесин күсеме“.

²² Жаратқан Ийе бул сөзлерди пүткил жәмийетиңизге сол тауда оттың, булттың, қойыў қараңғылықтың ишинен бәлент даўыс пенен айтты. Бул

сөзлерге басқа хеш нәрсе қоспады. Соннан кейін, Ол бұл бұйрықтарды тегіс екі тастың үстінде жазып, маған берді.

²³ Тау от болып жанып тұрғанда, қараңғылық ишiнен дауыс еситтиңиз. Сонда барлық урыу басшыларыңыз хәм ақсақалларыңыз мениң алдыма келип, ²⁴ былай деди: „Мине, Құдайымыз Жаратқан Ийе бизлерге салтанатын хәм уллылығын көрсетти хәм оттың ишiнен шыққан Оның дауысын еситтик. Бүгiн бизлер Құдайдың адамзат пенен сөйлескенин хәм адамзаттың тири қалғанын көрдик. ²⁵ Бирақ енди бизлер не ушын өмиримизди және қәуип астына қойыуымыз керек? Бұл үлкен от бизлерди жағып, жоқ етеди-ғо! Егер Құдайымыз Жаратқан Ийениң дауысын және бир мәрте еситсек, онда сөзсиз өлип қаламыз. ²⁶ Оттың ишiнен сөйлеген тири Құдайдың дауысын бизлер сыяқлы еситип, тири қалған адам бар ма? ²⁷ Сен барып, Құдайымыз Жаратқан Ийениң сөзлерин тыңла. Соннан кейiн, Оның барлық сөзлерин бизлерге айтып бер. Бизлер кулақ салып, орынлаймыз“.

²⁸ Жаратқан Ийе сизлердиң маған айтқанларыңызды еситип, маған былай деди: „Мен бұл халықтың саған не айтқанларын еситтим. Олардың барлық айтқанлары дурыс. ²⁹ Қәнекей, олардың жүреклери хәмме уақытта усындай болса, Меннен қорқып, барлық бұйрықтарыма әмел қылса! Сонда өзлери де, урпақлары да мәңги бахытлы болар еди.

³⁰ Енди сен оларға барып, шатырларыңызға қайтың, деп айт. ³¹ Ал сен усы жерде, Мениң қасымда қал. Мен саған барлық бұйрықтарымды, қағыйдаларымды хәм нызамларымды беремен. Буларды халыққа сен үйретесен. Солай етип, Мен оларға мүлик етип берип атырған елде булардың хәммесине әмел қылсын“.

³² Енди оңға да, солға да бурылмай, Құдайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берген бұйрықтарын муқыятлы түрде орынлаңлар. ³³ Құдайыңыз Жаратқан Ийениң бұйырған барлық жоллары менен жүриңдер. Сонда сизлер мүлик етип алатуғын жерде аман болып, бахытлы хәм узақ өмир сүресизлер».

6

Ең уллы бұйрық

¹ «Булар Құдайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге үйретуу ушын маған берген бұйрықтары, қағыйдалары хәм нызамлары. Иордан дәрьясынан өтип, мүлик етиу ушын баратырған елде оларға әмел қылың. ² Мен сизлерге берип атырған барлық қағыйда хәм бұйрықтарға өзлериңиз, балаларыңыз хәм балаларыңыздың балалары да әмел қылып, өмириңиздиң ақырына дейин Жаратқан Ийеден қорқып жасаң. Сонда өмириңиз узақ болады. ³ Хәй, Израил халқы кулақ салың! Буларды муқыятлы түрде орынлаң. Сонда

ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийениң сизлерге айтқанындай сүт хәм пал ағып турған елде өсип-өніп көбейесиз хәм бахытлы боласыз.

⁴ Хәй, Израил халқы, кулақ салың! Қудайымыз Жаратқан Ийе – жалғыз Жаратқан Ийедур. ⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийени пүткил жүрегиңиз, пүткил жаныңыз хәм пүткил күшиңиз бенен сүйиң. ⁶ Бүгин мен сизлерге берип атырған бул буйрықларды ой-жүрегиңизде сақлаң. ⁷ Буларды балаларыңызға да муқиятлы түрде үйретиң. Үйде отырғанда да, жолда жүргенде де, жатқанда да, турғанда да усылар хәкқинда айтып бериң. ⁸ Буларды белги қылып, қолларыңызға байлап қойың, маңлайыңызға нышан сыпатында тағып қойың. ⁹ Үйиңиздеги есигиңиздиң жақлауларына, қалаларыңыздың дәрўазаларына жазып қойың.

Қудайдың сөзине кулақ салмайтуғынларға қарсы ескертиў

¹⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийе ата-бабаларыңыз болған Ибрайымға, Ысаққа хәм Яқыпқа беремен деп ант ишкен жерге сизлерди алып киреди. Ол сизлерге өзлериңиз қурмаған үлкен хәм жақсы қалаларды, ¹¹ өзлериңиз жыйнамаған жақсы мал-мүликлерге толы үйлерди, өзлериңиз мийнет етип қазбаған суў сақлағышларды, өзлериңиз екпеген жүзимзарларды хәм зәйтүн бағларын береді. Ол жерде ишип-жеп тоясызлар. ¹² Сол ўақытта абайлы болыңлар! Сизлерди Мысырдағы қуллықтан алып шыққан Жаратқан Ийени умытпаңлар.

¹³ Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқыңлар. Тек ғана Оған хызмет етип, Оның аты менен ант ишиңлер. ¹⁴ Жат қудайларға, дөгерегиңиздеги халықлардың қудайларына ермеңлер. ¹⁵ Себеби араңызда болатуғын Қудайыңыз Жаратқан Ийе қызғаншақ Қудайдур. Егер Ол ғәзеппенсе, сизлерди жер жүзинен жоқ қылып жибереди. ¹⁶ Массада* ислегениңиздей, Қудайыңыз Жаратқан Ийени сынамаңлар. ¹⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларын, сизлерге берген нызам хәм қағыйдаларын биреўин де қалдырмай орынлаңлар. ¹⁸ Жаратқан Ийениң нәзеринде дурыс хәм жақсы болған ислерди ислеңлер. Сонда сизлер бахытлы боласыз, Ол ата-бабаларыңызға беремен деп ант ишкен жақсы жерди мүлик етип аласыз.

¹⁹ Жаратқан Ийениң Өзи айтқанындай, Ол сизлердиң барлық душпанларыңызды ол жерден куўып шығарады.

²⁰ Егер де келешекте балаларыңыз сизлерден: „Қудайымыз Жаратқан Ийе усы нызамларды, қағыйдаларды хәм көрсетпелерди сизлерге не себептен берди?“ – деп сораса, ²¹ оларға былай деп айтыңлар: „Бизлер Мысырда фараонның қулы едик. Жаратқан Ийе бизлерди күшли қолы менен ол жерден алып шықты. ²² Ол бизлердиң көз алдымызда Мысырға, фараонға хәм олардың шаңарақларына қарсы уллы, қорқынышлы кәраматлар хәм белгилер

көрсетти. ²³ Ол ата-бабаларымызға ант ишип, үәде қылған жерге бизлерди алып келиў ушын хәм ол жерди бизлерге бериў ушын бизлерди Мысырдан алып шықты. ²⁴ Бизлердин бәрха бахытлы өмир сүриўимиз хәм бүгингидей тири жүриўимиз ушын, Қудайымыз Жаратқан Ийе усы қағыйдалардың хәммесине әмел қылып, Оннан қорқыўымызды буйырды. ²⁵ Қудайымыз Жаратқан Ийениң алдында усы буйрықларды муқыятлы түрде орынласақ, бизлер хақ боламыз“».

7

Қудайдың халқы

(Шығыў 34:11–16)

¹ «Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди мүлик етип алатуғын жериңизге алып барғанда, көп халықларды – хетт, гиргаш, амор, кенаан, периз, хиў хәм ебус халықларын сизлердин алдыңыздан қуўып шығарады. Бул жети халық сизлерден гөре көп хәм күшли. ² Қудайыңыз Жаратқан Ийе бул халықларды сизлерге тәслим еткенде, олардың үстинен жеңиске ерисесиз. Сонда олардың хәммесин толығы менен жоқ қылыңлар! Сол халықлар менен келисим дүзбеңлер, оларды аямаңлар. ³ Олар менен қуда-тамыр болып, өз қызларыңызды олардың улларына турмысқа бермеңлер хәм олардың қызларын улларыңызға алып бермеңлер. ⁴ Себеби олар ул-қызларыңызды Жаратқан Ийеден жүз бурдырады хәм ул-қызларыңыз басқа қудайларға хызмет ететуғын болады. Сонда Жаратқан Ийе сизлерге ғәзепленип, сизлерди сол ўақыттың өзінде жоқ қылып жибереди. ⁵ Керисинше, ол халықларға мынадай қылыңлар: олардың қурбанлық орынларын бузыңлар, кийели тасларын сындырып таслаңлар, кийели ағашларын шаўып таслаңлар хәм бутларын жағып жибериңлер. ⁶ Өйткени сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мухаддес халқысыз. Жер жүзиндеги барлық халықлардың арасынан Өз халқы, Өз ғәзийнеси қылыўы ушын, Ол сизлерди таңлап алды.

⁷ Жаратқан Ийе сизлерди басқа халықлардан көп болғаныңыз ушын сүйип, таңламады. Сизлер басқа барлық халықлардан аз едиңиз. ⁸ Ал Жаратқан Ийе сизлерди сүйгени ушын хәм ата-бабаларыңызға ишкен антын орынлаў ушын сизлерди күшли қолы менен Мысырдағы қуллықтан, Мысыр патшасы фараонның қол астынан азат етті. ⁹ Солай етип, Қудайыңыз Жаратқан Ийе – хақыйқый Қудай екенин билип алыңлар. Ол садық Қудай, Өзин сүйип, буйрықларына әмел қылғанлардың мыңыншы әўладына дейин Өз келисимінде садық қалып, жақсылық қылады. ¹⁰ Бирақ Өзин жек көргенлерди болса, екиленбестен жоқ етеди. Аўа, оларды жазалаўға кешикпейди. ¹¹ Соның ушын, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған

буйрықларды, қағыйдаларды хәм нызамларды муқыятлы түрде орынлаңлар.

Буйрықларға бойсынғанларға берилетуғын жарылқаў

¹² Егер де усы буйрықларға бойсынып, оларды толық орынласаңыз, онда Қудайыңыз Жаратқан Ийе ата-бабаларыңызға ант ишкениндей, сизлер менен дүзген келисимине садық қалады. ¹³ Ол сизлерге беремен деп, ата-бабаларыңызға ант ишкен елде сизлерди сүйип, жарылқап, көбейтеди. Сизлердин урпақларыңызды өнип-өстирип, жериңиздин зүрәэтин, дән өнимлерин, жаңа шарапты, зәйтүн майын, пада хәм сүриўлеринизди мол қылады. ¹⁴ Басқа халықлардан гөре, сизлер көп берекетли боласыз. Сизлердин араңызда нәсилсиз еркек те, бала көтермейтуғын хаял да, қысыр мал да болмайды. ¹⁵ Жаратқан Ийе сизлерди хәр түрли аўырыў-сырқаўлардан сақлайды. Мысырда өзлериңиз көрген қорқынышлы кеселликлердин хеш бирин сизлердин басыңызға салмайды, ал оларды душпанларыңызға жибереди. ¹⁶ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге тәслим қылатуғын халықлардың барлығын қырып таслаңлар, оларды аяп отырмаңлар. Олардың қудайларына табынбаңлар. Өйткени олардың қудайлары сизлер ушын дузақ болады.

¹⁷ Сизлер: „Бул халықлар бизлерден гөре жүдә күшли-ғо, оларды қалайынша қуўып шығарамыз?“ – деп ойлап атырған шығарсыз. ¹⁸ Бирақ олардан қорқпаңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийениң фараонға хәм пүткил Мысыр халқына нелер ислегенин есиңизде сақлаңлар. ¹⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерди Мысырдан шығарыў ушын, оларға жиберген уллы апатларын, көрсеткен кәраматларын, таң қаларлық ислерин, күшли хәм құдиретли қолын өз көзиңиз бенен көрдиңиз. Қудайыңыз Жаратқан Ийе хәзир сизлер қорқып атырған усы халықлардың хәммесине де солай ислеиди. ²⁰ Хәттеки, сизлерден жасырынып, аман қалғанларға да ешек хәрре^b жиберип, оларды өлтиреди. ²¹ Олардан қорқып, қәўетерге түспеңлер. Сизлердин араңыздағы Қудайыңыз Жаратқан Ийе уллы хәм айбатлы Қудайдур. ²² Ол усы халықларды алдыңыздан аз-аздан қуўады. Сизлер оларды бирден жоқ қыла алмайсыз. Болмаса, этирапыңызды жабайы хайўанлар басып кетеди. ²³ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сол халықларды сизлерге тәслим қылады хәм олардың хәммесин албыраўшылық ишинде қалдырып, жоқ қылады. ²⁴ Олардың патшаларын да сизлерге тәслим қылады. Сизлер олардың атларын жер жүзинен өширип таслайсыз. Хеш ким сизлерге қарсы тура алмайды, сизлер хәммесин қырып таслайсыз. ²⁵ Олардың қудайларының мүсинлерин жағып жибериңлер. Сол мүсинлер қапланған алтын хәм гүмиске қызығып,

^b7.20 Ешек хәрре – албыраў яки қорқыныш мәнисин аңлатыўы мүмкин.

оларды өзлериңизге алмаңлар. Егер алсаңыз, онда олар сизлерге дузак болады. Бул мүсинлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге жеркенишлидур.²⁶ Усы жеркенишли затларды үйиңизге алып бармаңлар, болмаса, олар сыяқлы сизлер де жоқ қылынасыз. Сизлер сол бутларды жек көрип, олардан жеркениүйиңиз керек, себеби олар ғарғыстың астында болып, жоқ қылыныұы керек».

8

Жаратқан Ийени умытпаңлар

¹ «Бүгин мен сизлерге берип атырған буйрықлардың хәммесин муқыятлы түрде орынлаңлар, сонда жасайсыз хәм көбейесиз. Жаратқан Ийениң ата-бабаларыңызға беремен деп ант ишкен жерин мүлик етип аласызлар.

² Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди қырқ жыл даўамында шөлде алып жүрди, сол жүрген узақ жолыңызды есте сақлаңлар! Сизлердиң жүрегиңизде не бар екенин хәм Оның буйрықларына бойсынатуғыныңыз, я бойсынбайтуғыныңызды билиў ушын, сизлерге қыйыншылық жиберип, сынады. ³ Ол сизлерди аш қалдырып, бойсындырды. Кейин өзлериңиз де, ата-бабаларыңыз да көрмеген манна менен тойдырды. Буны адамның тек ғана нан менен емес, ал Жаратқан Ийениң аўзынан шыққан хәр бир сөзи менен жасайтуғынын сизлерге үйретиў ушын иследи. ⁴ Сол қырқ жыл даўамында я кийимлериңиз тоздады, я аяқларыңыз исип кетпеди. ⁵ Мынаны есте тутыңлар: әке баласын қалай тәрбияласа, Қудайыңыз Жаратқан Ийе де сизлерди солай етип тәрбиялады.

⁶ Сонлықтан Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларына бойсынып, көрсеткен жолы менен жүриң хәм Оннан қорқың. ⁷ Ол сизлерди жақсы бир жерге алып барады. Ол жердиң дәрьялары, булақлары хәм таўлар менен ойпатлықларда жер астынан шығатуғын суўлары, ⁸ бийдайы, арпасы, жүзими, әнжири, анары, зәйтүн ағашлары хәм палы бар. ⁹ Сол елде тойып нан жейсизлер, хеш қандай мүтәжлик көрмейсизлер. Ол сондай ел, тасларынан темир, таўларынан мыс аласызлар.

¹⁰ Сол жерде ишип-жеп тойғаныңызда, сизлерге берген өнимдар ел ушын, Қудайыңыз Жаратқан Ийеге шүкирлик билдириңлер. ¹¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийени умытпаңлар, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған Оның буйрықларын, нызамларын хәм қағыйдаларын орынламай қалыўдан сақ болыңлар. ¹² Және, қарныңыз тойып, сулыў үйлер салып, жайласып алғанда, ¹³ ири хәм майда малларыңыз көбейип, алтын-гүмислериңиз хәм мал-дүньяңыз артқанда, ¹⁴ менмен болып кетпеңдер! Сизлерди Мысыр елиндеги кулықтан алып шыққан Қудайыңыз Жаратқан Ийени умытпаңлар!

¹⁵ Жаратқан Ийе сизлерди зәхәрли жыланлар хәм шаянларға толы сол үлкен хәм қорқынышлы шөлден, қурғақ хәм суўсыз жерлерден алып өтти. Ол жерде сизлер ушын жартастан суў шығарды. ¹⁶ Ата-бабаларыңыз көрмеген манна менен шөлде сизлерди тойдырды. Ақыбетинде сизлерге жақсылық алып келиў ушын, сизлерди қыйыншылыққа дуўшар етип, сынады. ¹⁷ Сизлер: „Усы мал-дүньяны өз күш-қуўатым менен таптым“, – деп ойламаңлар. ¹⁸ Ал сол мал-дүньяны жыйнаўға сизлерге күш-қуўат берген Қудайыңыз Жаратқан Ийе екенин есиңизде тутыңлар. Ол ата-бабаларыңыз бенен дүзген келисимине садық болғаны ушын, оны бүгин орынлап атыр.

¹⁹ Бүгин мен сизлерди қатал ескертемен: егер Қудайыңыз Жаратқан Ийени умытып, басқа қудайлардың изине ерип кетсеңиз, оларға хызмет етип, алдында табынсаңыз, онда сөзсиз жоқ болып кетесиз! ²⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердің алдыңыздан басқа халықларды жоқ қылып атырғанындай, Оған бойсынбағаныңыз ушын, сизлерди де жоқ қылады».

9

Жаратқан Ийениң халыққа жерди бериўиниң себеби

¹ «Қулақ салың, хәй, Израил халқы! Сизлер бүгин өзлериңизден көп хәм күшли болған халықлардың жерлерин мүлик етиў ушын, Иордан дәрьясынан өтесиз. Олардың үлкен қалалары аспанға тийер дийўаллар менен қоршалған.

² Сол күшли, узын бойлы халық Анақ әўладынан. Оларды өзлериңиз билесиз. Олар хаққында: „Анақ әўладларына ким қарсы шыға алар екен?“ – деген сөзлерди еситкенсизлер. ³ Бирақ бүгин мынаны билип қойыңлар: Қудайыңыз Жаратқан Ийе жалмамай жутатуғын жалын сыяқлы сизлердің алдыңыздан барады. Ол Анақ әўладларын жеңилиске ушыратып, сизлерге бас ийдиреди. Сонда Жаратқан Ийе сизлерге ўәде бергениндей, оларды қуўып, бир майданда жоқ қыласыз.

⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сол халықларды сизлердің алдыңыздан қуўып шығарғаннан кейин, сизлер өзлериңизше: „Жаратқан Ийе хақлығымыз себепли бул елди ийелеўимиз ушын, бизлерди усы жерге алып келди“, – деп ойлап жүрмеңдер. Өйткени Жаратқан Ийе бул халықларды ислеген жаўызлықлары ушын, сизлердің алдыңыздан қуўып атыр. ⁵ Сизлер өз әдиллигиңиз хәм кеўлиңиздің хақлығы себепли олардың жерлерин мүлик етип алып атырған жоқсыз. Қудайыңыз Жаратқан Ийе бул халықларды ислеген жаўызлықлары себепли сизлердің алдыңыздан қуўып атыр. Усылайынша, Ол ата-бабаларыңыз Ибрайым, Ысақ хәм Яқыпқа ант ишип, берген ўәдесин орынлайды. ⁶ Мынаны билип қойыңлар: Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге бул жақсы жерди хақ болғаныңыз ушын берип

атырған жоқ. Керисинше, сизлер қайсар бир халықсыз.

Тана сүлдеріндегі бут хәм Муўсаның халық ушын жалбарыныуы

⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийени шөлде қаншелли ғәзеппендиргениңизди есиңизде сақлаң, хасла умытпаңлар. Мысырдан шыққан күннен баслап, усы жерге жетип келгенге дейин хәмме ўақытта Жаратқан Ийеге қарсы бас көтерип келдиңиз. ⁸ Хороб таўында Жаратқан Ийениң ғәзебине тийгениңиз соншелли, Ол сизлерди жоқ қылып жиберейин деп қалды. ⁹ Сонда мен еки тасты, яғный Жаратқан Ийениң сизлер менен дүзген келисим тасларын алыу ушын, таўға шыққан едим. Мен ол жерде қырқ күн, қырқ түн болып, хеш нәрсе ишип-жемедим. ¹⁰ Жаратқан Ийе Өз қолы менен жазған еки тасты маған берди. Бул тасларда сизлер таўда жыйналған күни Жаратқан Ийениң от ишинен сизлерге айтқан буйрықларының хәммеси жазылған еди. ¹¹ Сол қырқ күн, қырқ түннен кейин Жаратқан Ийе маған еки тасты, келисим тасларын берди.

¹² Соннан кейин, Жаратқан Ийе маған: „Қәне, бул жерден дәрхал төмен түс. Себеби Мысырдан алып шыққан халқың жолдан азғырылды. Олар Мен буйырған жолдан шығып, өзлерине бир бут қуйып, ислеп алды“, – деди.

¹³ Жаратқан Ийе маған және: „Бул халықтың ҳақыйқаттан қайсар халық экенин көрдим! ¹⁴ Енди Мени тоқтатып қалма. Мен олардың хәммесин жоқ қылып, атларын жер жүзинен өширип таслайман. Ал сеннен олардан гөре күшлирек хәм көбирек халық дөретемен“, – деди.

¹⁵ Солай етип, мен таўдан төменге түстим. Таў от болып жанып турған еди. Мениң қолымда еки келисим тасы бар еди. ¹⁶ Сонда мен сизлердиң Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қарсы гүна ислеп, өзлериңизге тананың сүлдеріндегі бутты ислеп алғаныңызды көрдим. Сизлер Жаратқан Ийениң берген жолынан дәрхал шығып кеткен едиңиз. ¹⁷ Сол себепли қолымдағы еки келисим тасын ылақтырып жиберип, сизлердиң көз алдыңызда сындырып тасладым. ¹⁸ Соннан кейин, мен көп гүнаңыз себепли, және Жаратқан Ийениң алдында узақ ўақыт, қырқ күн, қырқ түн хеш нәрсе ишип-жемей, ет бетимнен жерге жатып, сизлер ушын жалбарындым. Себеби Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған исти ислеп, Оның ғәзебин келтирген едиңиз. ¹⁹ Мен Жаратқан Ийениң жанып турған ғәзебиниң алдында қатты қорққан едим. Оның ғәзеби соншелли лаўлап кеткенликтен, Ол сизлерди жоқ қылмақшы еди. Деген менен, Жаратқан Ийе бул рет те мениң жалбарыныуыма кулақ салды. ²⁰ Жаратқан Ийе Харонға да қатты ғәзеппенип, оны өлтирмекши еди. Бирақ сол ўақытта Харон ушын да жалбарынған едим. ²¹ Ал мен сизлердиң гүналы исиңизди, яғный танаға мегзетип ислеген бутыңызды алып, жағып жибердим. Оны бөлеклеп, унтақлап ездим де, кейин оны таўда ағып турған

булаққа шашып жибердим.

²² Сизлер және, Таберада да, Массада да, Киброт-Хаттаауада да Жаратқан Ийениң ғәзебин келтирдиңиз. ²³ Жаратқан Ийе Қадеш-Барниядан сизлерди жиберип: „Барыңлар, сизлерге берип атырған елди мүлик етип, ийелеп алыңлар“, – деп буйырғанда да, сизлер Оның буйрығына қарсы шықтыңыз. Сизлер Оған исенбединиз, сөзлерине де қулақ салмадыңыз. ²⁴ Мен сизлерди танығанымнан баслап, хәзирге дейин Жаратқан Ийеге қарсы шығып, бас көтерип киятырсыз.

²⁵ Жаратқан Ийе сизлерди жоқ ететуғынын айтқанлықтан, мен Оның алдында сол қырк күн, қырк түн бойы ет бетимнен жерге жатып алған едим.

²⁶ Сонда мен Жаратқан Ийеге былай деп жалбарынған едим: „Ох, Ийем, Жаратқан Ийе! Сен Өз уллылығың менен азат етип, құдиретли қолың менен Мысырдан алып шыққан халқыңды, Өз мүлкінди жоқ етпе. ²⁷ Қулларың Ибрайымды, Ысақты хәм Яқыпты есле. Бул халықтың қайсарлығына, жаўызлықлары менен гүналарына итибар берме. ²⁸ Болмаса, Сен бизлерди алып шыққан елдің халқы: Жаратқан Ийе оларды ўәде қылған жерине алып бара алмады. Ол сол халықты жек көргени ушын, шөлде жоқ қылыў мақсетинде оларды Мысырдан алып шыққан екен, – деп айтады. ²⁹ Бирақ олар уллы күшиң хәм құдиретли қолың менен Мысырдан алып шыққан Өзиңнің халқың хәм мүлкіндур“».

10

Муўсаның буйрықларды қайтадан алыўы

(Шығыў 34:1–10)

¹ «Сол ўақытта, Жаратқан Ийе маған былай деди: „Бурынғы тасқа уқсаған еки тас жонып алып, Мениң алдыма, таўға шық. Және, ағаштан бир сандық исле. ² Мен усы тасларға алдын өзиң сындырып таслаған таслардағы буйрықларды жазаман. Кейин сен тасларды сандыққа салып қоясаң“.

³ Солай етип, мен акация ағашынан бир сандық иследим. Бурынғы таслардай етип, еки тас жонып алдым. Соннан кейин, еки тасты алып, таўға шықтым. ⁴ Таўда жыйналған күниңизде, Жаратқан Ийе от ишинен сизлерге айтқан он буйрықты алдынғыдай етип, сол еки тасқа және жазды да, оны маған берди. ⁵ Мен таўдан төмен түсип, Жаратқан Ийе буйырғанындай, тасларды сандықтың ишине салып қойдым. Таслар хәзир де сол сандықтың ишинде турыпты».

⁶ Израиллылар Бене-Яқандағы қудықлардың жанынан шығып, Мосераға жүрип кетти. Харон сол жерде өлип, жерленди. Оның орнына баласы Элазар бас руўханий болды. ⁷ Израиллылар ол жерден Гудгодаға, кейин болса, ағын

суўлар үлкеси болған Йотбатаға барды. ⁸ Сол ўақытта Жаратқан Ийе Келисим сандығын көтерип жүрсин хәм дәрғайымда хызмет етип, Мениң атым менен адамларға ақ пәтия берсин, деп Лебий урыўын таңлап алған еди. Олар бүгин де усы хызметти орынлап киятыр. ⁹ Соның ушын, лебийлилер туўысқанлары болған басқа урыўлар сыяқлы жерден үлес алмады. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийениң оларға берген ўәдеси бойынша Жаратқан Ийениң Өзи олардың ырысқы-несийбесин береди.

¹⁰ «Мен алдынғыдай, таўда және қырк күн, қырк түн қалдым. Сонда Жаратқан Ийе және бир мәрте мениң жалбарыныўымды еситип, сизлерди өлтирмейтуғын болды. ¹¹ Соннан кейин, Ол: „Қәне, тур, бул халықты баслап бар. Оларды Мен ата-бабаларына беремен деп ант ишкен жерге алып бар. Олар сол жерге барып, оны мүлик етип, ийелеп алсын“, – деди.

Қудайдың талаптары

¹² Енди, хэй, Израил халқы, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерден бир нәрсени ғана талап қылады: Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқып, Оның жоллары менен жүриңлер, Оны сүйиңлер, пүткил жүрегиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен Оған хызмет етиңлер. ¹³ Мен бүгин сизлерге берип атырған Жаратқан Ийениң буйрықларына хәм қағыйдаларына әмел қылыңлар, сонда абадан турмыс кеширесиз. ¹⁴ Аспан да, пүткил аспан әлеми де, жер жүзи хәм оның ишиндеги барлық та Қудайыңыз Жаратқан Ийеге тийислидур. ¹⁵ Деген менен, Жаратқан Ийе сизлердиң ата-бабаларыңызды сүйди. Мине, Ол бүгин көрип турғаныңыздай, олардың урпағы болған сизлерди барлық халықлардың арасынан таңлап алды. ¹⁶ Жүреклеридиң Жаратқан Ийеге бағышлаңлар, буннан былай қайсар болмаңлар. ¹⁷ Себеби Қудайыңыз Жаратқан Ийе, қудайлардың Қудайы, ийелердиң Ийесидур. Ол хеш кимге еки жүзлилик қылмайтуғын, хеш қандай пара алмайтуғын уллы, құдиретли хәм айбатлы Қудайдур. ¹⁸ Ол жетим-жесирлердиң хуқықын қорғайды, келгиндилерди сүйип, оларға аўқат хәм кийим береди. ¹⁹ Сизлер де келгиндилерди сүйиўиңиз керек, өйткени өзлериңиз де Мысырда келгинди болған едиңиз. ²⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқып, тек ғана Оған хызмет етиңлер. Оған садық қалып, Оның аты менен ант ишиңлер. ²¹ Ол сизлердиң даңқыңыздур. Өз көзиңиз бенен көрген сол уллы хәм қорқынышлы кәраматларды сизлер ушын ислеген Қудайыңыздур. ²² Сизлердиң ата-бабаларыңыз Мысырға барғанда, олар бары-жоғы жетпис адам еди. Ал хәзир болса, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди аспандағы жұлдызлар сыяқлы сансыз етип көбейтти».

Жаратқан Ийениң буйрықлары

¹ «Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйиңлер. Оның тапсырмаларына, қағыйдаларына, нызамларына хәм буйрықларына хәмме ўақытта әмел қылыңлар. ² Бүгин мынаны есиңизде тутыңлар: Қудайыңыз Жаратқан Ийениң тәрбиясын алып жасаған балаларыңыз емес, ал сизлер боласыз. Сизлер Оның уллылығын, күшли қолын, күдиретин, ³ Мысырда фараон хәм оның пүткил елине ислеген кәраматларын хәм белгилерин, ⁴ Мысыр ләшкерлерине, атларына, саўаш арбаларына нелер ислегенин, мысырлылар сизлердиң изиңизден куўғанда, оларды Қамыс теңизиниң астына қалай мантықтырып, оларды қалайынша толығы менен жоқ қылғанын көрдиңиз. ⁵ Усы жерге жетип келемен дегенше, Жаратқан Ийе сизлер ушын шөлде не ислегенин, ⁶ Рубен урыўынан Элиабтың уллары Датан менен Абирамға не ислегенин билесиз. Пүткил Израил халқының көз алдында жер ашылып, оларды, шаңарақларын, шатырларын хәм оларға тийисли болғанлар менен барлық жаныўарларын жутып жиберди. ⁷ Жаратқан Ийениң ислеген барлық уллы ислерин өз көзиңиз бенен көрдиңиз.

Ўәде етилген елдиң берекетлери

⁸ Сонлықтан бүгин мен сизлерге жеткерип атырған буйрықлардың хәммесине әмел қылыңлар. Сонда сизлер күшли боласыз хәм Иордан дәрьясынан өтип, мүлик етип алатуғын елди қолға киргизесиз. ⁹ Жаратқан Ийениң ата-бабаларыңызға хәм олардың урпақлары болған сизлерге берем деп ант ишкен сүт хәм пал ағып турған елде узақ өмир сүресиз. ¹⁰ Сизлер мүлик етип, ийелеў ушын баратырған ел, өзлериңиз шығып келген Мысыр елиндей емес. Палыз атызын тәрбиялағандай, Мысырда туқым егип, аўыр мийнет пенен егинлериңизди суўғарар едиңлер. ¹¹ Бирақ сизлер мүлик етип, ийелеў ушын баратырған ел таў хәм ойпатлықлардан ибарат болып, оның жери жаўын менен суўғарылады. ¹² Бул жерге Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өзи ғамхорлық қылып, жыл басынан ақырына дейин ол жерди Өзи гүзетип турады.

¹³ Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйип, пүткил жүрегиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен Оған хызмет етиў ушын, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған буйрықларға жақсылап кулақ салсаңыз, ¹⁴ Жаратқан Ийе жериңизге гүз хәм бәхәр жаўынларын өз ўақтында жаўдырады. Солай етип, дәниңизди, таза шарабыңызды хәм зәйтүн майыңызды жыйнап аласыз. ¹⁵ Жаратқан Ийе атызларыңызда малларыңыз ушын от-шөп өсиреди, сизлердиң наныңыз мол болады. ¹⁶ Бирақ абайлы болыңлар! Және, азғырылып жолдан адаспаңлар. Басқа қудайларға хызмет етип, оларға табынбаңлар. ¹⁷ Болмаса, Жаратқан Ийе сизлерге ғәзепленип, аспанды жаўып таслайды хәм жаўын жаўмай, жер

өз өнимин бермей қалады. Нәтийжеде, Жаратқан Ийе сизлерге беріп атырған жақсы елде тез қырылып, жоқ болып кетесіз.

¹⁸ Мениң усы сөзлеримди ақыл-ойыңыз бенен жүреғиңизде сақлаңлар хәм қолыңызға белги қылып байлап, маңлайыңызға нышан қылып тағып қойыңлар. ¹⁹ Буларды балаларыңызға үйретің. Үйде отырғанда да, жолда жүргенде де, жатқанда да, турғанда да усылар туўралы айтып берің.

²⁰ Есиклериңиздиң жақлаўларына, қалаларыңыздың дәрўазаларына жазып қойың. ²¹ Солай етип, Жаратқан Ийениң ата-бабаларыңызға беремен, деп ант ишкен елде сизлердиң де, балаларыңыздың да өмири узақ болсын хәм жердиң үстинде аспан қанша турса, сол жерде сонша жасаңлар.

²² Мен бүгин сизлерге жеткерип атырған бул буйрықлардың хәммесин муқыятлы түрде орынласаңыз, Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйип, Оның жолларынан жүрсеңиз хәм Оған садық болсаңыз, ²³ Жаратқан Ийе бул халықлардың барлығын сизлердиң алдыңыздан қуўып жибереди. Сизлер өзлериңизден гөре, көбирек хәм күшлирек болған халықлардың жерлерин мүлик етип, ийелеп аласыз. ²⁴ Аяғыңыз тийген хәр бир жер сизлердики болады. Сизлердиң жер шегараларыңыз кубладағы шөлден арқадағы Лебанон таўларына, шығыстағы Евфрат дәрьясынан батыстағы Жер Орта теңизине дейин созылады. ²⁵ Сизлерге хеш ким қарсы тура алмайды. Себеби Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге ўәде бергениндей, аяғыңызды басқан хәр бир жердеги адамларды сизлерден қорқып, титирейтуғын қылады.

²⁶ Мине, бүгин мен сизлерге таңлаўыңыз ушын, жарылқаў менен нәлетти усынып атырман. ²⁷ Егер де бүгин мен сизлерге жеткерип атырған Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларына бойсынсаңыз, онда жарылқаў аласыз. ²⁸ Бирақ егер де Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйрықларына кулак салмай, өзлериңиз билмейтуғын басқа қудайлардың изинен кетип, сизлерге бүгин буйырған жолдан азғырылсаңыз, онда нәлетке ушырайсыз.

²⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе мүлик етип берип атырған елге сизлерди алып киргеннен кейин, Геризсим таўында жарылқаўларды, Эбал таўында нәлетлерди жәриялаңлар. ³⁰ Бул еки таў Иордан дәрьясының батыс тәрәпинде, усы дәрьяның тегислигинде жасайтуғын кенаанлылардың жеринде жайласқан. Олар Гилгалға жақын Море емензарының қасында. ³¹ Сизлер тез арада Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретугын елди мүлик етип, ийелеў ушын, Иордан дәрьясынан өтесіз. Ол жерди қолға киргизип, жайласып алғаннан кейин, ³² мен бүгин сизлерге жеткерип атырған қағыйдалардың хәм нызамлардың биреўин де қалдырмай орынлаңлар».

Сыйыныу ушын тек ғана бир орын

¹ «Ата-бабаларыңыздың Қудайы Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елде өмириңиз дауамында усы қағыйда хәм нызамларды муқыятлы түрде орынлаңлар. ² Сизлер жерлерин ийелейтуғын халықлардың бийик таўлардағы, төбешиклердеги хәм жапырақлары мол тереклердин астындағы өз қудайларына табынатуғын орынларын бузып, пүткиллей жоқ қылыңлар.

³ Олардың қурбанлық орынларын бузың, кийели тасларын сындырып таслаң, кийели ағашларын жағып жибериң хәм қудайларының мүсинлерин майдалап таслаң. Солай етип, олардың қудайларының атларын ол жерден жоқ қылыңлар.

⁴ Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге сол халықлардың табынғанындай етип сыйынбаңлар. ⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өз атын орнатыу ушын, урыуларыңыз арасында бир жерди таңлап алады. Сизлер сол жерге барып, Оған сыйыныңлар. ⁶ Сизлер жандырылатуғын қурбанлықларыңызды, басқа қурбанлықларыңызды, үсирлериңизди, бағышлаған затларыңызды, үәде етип атаған хәм ықтыярлы садақаларыңызды, ири хәм майда малларыңыздың биринши төллерин сол жерге алып барыңлар. ⁷ Ол жерде сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында өз шаңарағыңыз бенен бирге ишип-жеп, Оның барлық ислериңизге берекет бергени ушын шадланыңлар.

⁸ Бүгин бизлер усы жерде ислеп атырған ислеримизди сол жерде ислеңдер. Бул жерде хәр ким өзи қәлегениңдей сыйынып атыр. ⁹ Өйткени сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мүлик етип берип атырған, тынышлыққа еристиретуғын жерине еле кирмедиңиз. ¹⁰ Деген менен, тез арада сизлер Иордан дәрьясынан өтип, Қудайыңыз Жаратқан Ийе мүлик етип, сизлерге беретуғын жерге орналасып аласыз. Жаратқан Ийе сизлерди дөгергеңиздеги барлық душпанларыңыздан қорғап, тынышлыққа бөлейди. Кейин сизлер қәуип-қәтерсиз өмир сүресиз. ¹¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өз атын орнатыу ушын, бир жерди таңлайды. Сонда мен сизлерге буйырған барлық жандырылатуғын қурбанлықларыңызды, басқа қурбанлықларыңызды, үсирлериңизди, бағышлаған затларыңызды хәм Жаратқан Ийеге үәде етип атаған ең жақсы садақаларыңызды сол жерге алып барыңлар. ¹² Сол жерде улларыңыз, қызларыңыз, қулларыңыз хәм шорыларыңыз, және де, қалаларыңызда жасайтуғын лебийлилер менен Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында шадланыңлар. Өйткени сизлер сыяқлы, лебийлилердин өзлерине тийисли жер үлеси жоқ. ¹³ Жандырылатуғын қурбанлықларыңызды дус келген жерде усыныудан аўлақ болыңлар. ¹⁴ Буларды тек Жаратқан Ийе урыуларыңыз арасынан таңлаған орында ғана усыныңлар. Мен сизлерге буйырғанлардың хәммесин сол жерде орынлаңлар.

¹⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берген берекетине жараса, жасап

атырған хәр бир қалаңызда қәлегениңизше мал сойып, гөшин жеуиңизге болады. Адам ҳарам болсын, пәк болсын, жейран ямаса суўын гөшинен жегендей, бул гөштен жеуине болады. ¹⁶ Бирақ сизлер малдың гөшин қаны менен бирге жеменлер, оның қанын суўдай етип, жерге ағызып жибериңлер.

¹⁷ Және де, дәнлериңиздиң, таза шарабыңыздың, зәйтүн майыңыздың үсирлерин, ири хәм майда малларыңыздың биринши төллерин, үәде етип атаған хәм ықтыярлы садақаларыңызды хәм бағышлаған садақаларыңызды жасап атырған қалаларыңызда жеменлер. ¹⁸ Ал сизлер буларды ул-қызларыңыз, қулларыңыз, шорыларыңыз хәм қалаларыңызда жасап атырған лебийлилер менен бирге Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында, Оның таңлаған жеринде жеңлер. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердиң барлық ислериңизге берекет бергенине шадланыуыңыз керек. ¹⁹ Елиңизде жасаған ўақтыңызда, лебийлилерди умытып кетиўден аўлақ болыңлар.

²⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге берген үәдеси бойынша шегараңызды кеңейткенде, гөш жеўди қәлесеңиз, қәлеген ўақтыңызда гөш жеуиңизге болады. ²¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өз атын орналастырыў ушын таңлаған жер сизлер турған жерден узақ болса, мен буйырғандай, Жаратқан Ийе сизлерге берген ири хәм майда малларыңыздан сойып, өз қалаларыңызда қәлегениңизше гөш жеуиңизге болады. ²² Ҳарам адам болса да, пәк адам болса да, жейран ямаса суўын гөшиндей, сол гөштен жеуине болады.

²³⁻²⁴ Бирақ оның гөшин қаны менен бирге жеменлер. Себеби денеге жан беретугын қандур. Гөш пенен бирге жан жеменлер, қанды суўдай етип, жерге ағызып жибериңлер. ²⁵ Усылай ислесеңиз сизлерге хәм әўладларыңызға жақсы болады. Солай етип, сизлер Жаратқан Ийениң нәзеринде дурыс болған исти қылған боласыз.

²⁶ Ал мухаддес қурбанлықларыңызды хәм усыған киретуғын үәде етип атаған қурбанлықларыңызды болса, Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жерине алып барыуыңыз тийис. ²⁷ Жандырылатуғын қурбанлықларыңызды, олардың гөшин хәм қанын Қудайыңыз Жаратқан Ийениң қурбанлық орнында усыныңлар. Басқа қурбанлықларыңыздың қаны Қудайыңыз Жаратқан Ийениң қурбанлық орнының қасына төгилсин, ал олардың гөшинен жеуиңизге болады. ²⁸ Мен сизлерге берип атырған бул буйрықлардың биреўин де қалдырмай орынлаңлар. Сонда өзлериңизге де, әўладларыңызға да хәмме ўақытта жақсы болады. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийениң нәзеринде жақсы хәм дурыс болған исти ислеген боласыз.

Жалған қудайларға табынбаңлар

²⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлер жерлерин ийелейин деп атырған халықларды сизлердиң алдыңыздан қуўып, қырып таслайды. Кейин сизлер

олардың жерлерин ийелеп, сол жерлерде жайласып аласыз. ³⁰ Сол халықларды жоқ қылғаныңыздан кейін, олардың диний дәстүрлерин ислеп, дузағына түсиўден абайлы болыңлар. Сизлер: „Бул халықлар қудайларына қалай табынған екен? Бизлер де сондай қылайық“, – деп олардың қудайлары хаққында сорастырманлар. ³¹ Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге олардың табынғанындай етип, сыйынбаңлар. Себеби олар Жаратқан Ийе жек көретуғын хәр түрли жеркенишли ислерди ислейди. Хәттеки, ол халықлар қудайларына арнап, ул-қызларын отта жандырады.

³² Мен сизлерге буйырғанларымның хәммесин муқыятлы түрде орынлаңлар. Бул буйрықларға хеш нәрсе қоспаң да, алып тасламаң да».

13

¹ «Егер сизлердин араңыздан бир пайғамбар ямаса түсинде аян көретуғын биреў пайда болып, ол: „Бир нышан ямаса кәрамат көрсетемен“, – деп айтса, ² усы айтқан нышан хәм кәраматларды ислеп, кейин ол адам: „Келиңлер, сизлер билмеген басқа қудайлардың изине ерип, оларға хызмет қылайық“, – десе, ³ сизлер сол пайғамбардың ямаса түсинде аян көриўшиниң сөзлерине кулақ салмаңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өзин пүткил жүрегиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен сизлердин сүйетуғыныңыз ямаса сүймейтуғыныңызды билиў ушын, сынап атырған болады. ⁴ Сизлер тек ғана Қудайыңыз Жаратқан Ийениң изинен жүрип, Оннан қорқыңлар. Оның буйрықларына бойсынып, сөзлерине кулақ салыңлар. Жаратқан Ийеге хызмет етип, Оған садық қалыңлар. ⁵ Ал сол пайғамбар ямаса түсинде аян көретуғын адам өлтирилиўи тийис. Себеби ол үгитлеп, Мысыр елинен алып шыққан, Мысырдағы куллықтан азат еткен Қудайыңыз Жаратқан Ийеге сизлерди қарсы қоймақшы болды. Қудайыңыз Жаратқан Ийениң буйырған жолынан шығарып, азғырмақшы болды. Солай етип, араңыздағы жаўызлықты жоқ қылыңлар.

⁶ Хәттеки, бир анадан туўылған туўысқаныңыз ямаса ул-қызыңыз, сүйген хаялыңыз ямаса ең жақын достыңыз сизлерди өзиңиз де, ата-бабаларыңыз да билмеген жат қудайларға табыныўға купыя түрде үгитлеўи мүмкин.

⁷ Олардың бири сизлерди этирапыңыздағы алыс-жақын жерде жасап атырған, дүньяның бир шетинен екнши шетине дейин жасайтуғын халықлардың қудайларына сыйыныўды үгитлеўи мүмкин. ⁸ Бирақ сизлер буған ыразы болып, оған кулақ салмаңлар. Ондай адамға реҳимлилик көрсетпеңлер, оны қорғамаңлар. ⁹ Ондай адамды сөзсиз өлтирип таслаңлар. Оны өлтириў ушын биринши болып сен қолыңды көтер, кейин пүткил халық қол көтерсин.

¹⁰ Оны тас боран қылып өлтириңлер. Себеби ол сизлерди Мысыр елиндеги куллықтан алып шыққан Қудайыңыз Жаратқан Ийеден жүз бурдырып,

азғырыўға ҳәрәкет етти. ¹¹ Сонда пүткил Израил халқы бул ҳаққында еситип, қорқады. Буннан кейин, араңызда ҳеш ким усыған уқсаған жаўыз ис қылмайтуғын болады.

¹² Егер де Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге жасаўыңыз ушын берип атырған қалалардың биринде, ¹³ жаман адамлар шығып: „Жүриңлер, өзлериңиз билмейтуғын басқа қудайларға табынайық“, – деп қала турғынларын азғырғанын еситсеңиз, ¹⁴ онда олар ҳаққында сорастырып, жақсылап тексериң. Егер сол жеркенишли ўақыя шынында да жүз берген болса, еситкенлериңиз дәлилленсе, ¹⁵ сол қаланың пүткил турғынларынан баслап, ҳайўанларына дейин қылыштан өткизиңлер. Сол қаланы ҳәм ондағы барлық затларды пүткиллей жоқ қылыңлар. ¹⁶ Қаладан алынған олжалардың барлығын қала майданына жыйнаңлар. Қаланы ҳәм сол жердеги барлық олжаны Қудайыңыз Жаратқан Ийеге толығы менен жандырылатуғын қурбанлық етип жағып жибериңлер. Сол қала мәңгиге қарабақанаға айланған ҳалында қалсын, ол ҳеш қашан қайта тикленбесин. ¹⁷ Жоқ қылынатугын затлардан ҳеш биреўин де өзлериңизге алмаңлар. Сонда Жаратқан Ийениң лаўлаған ғәзеби қайтып, Ол ата-бабаларыңызға ант ишкениндей, сизлерге мийрим-шәпәт, рәхим көрсетип, сизлерди көбейтеди. ¹⁸ Соның ушын, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге кулақ салыңлар, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған буйрықларға бойсынып, Оның нәзеринде дурыс болған ислерди ислеңлер».

14

Аза тутыў ҳаққында

¹ «Сизлер – Қудайыңыз Жаратқан Ийениң балаларысыз. Мархумға аза тутқаныңызда, денелериңизди тилип, шашыңыздың алдын қыйдырмаңлар.

² Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мухаддес халқысыз. Жаратқан Ийе жер жүзиндеги барлық халықлардың арасынан сизлерди Өз халқы ҳәм ғәзийнеси қылыў ушын таңлап алды.

Ҳадал ҳәм ҳарам ҳайўанлар

(Лебий 11:1–47)

³ Сизлер жеркенишли саналатуғын ҳайўанлардың гөшин жеменлер. ⁴ Мына ҳайўанлардың гөшин жеўиңизге болады: сыйыр, қой, ешки, ⁵ суўын, жейран, қызыл антилопа, таў ешкиси, жабайы өгиз, ақ антилопа ҳәм таў қошқары.

⁶ Туяқлары терең етип екиге айырылған аша туяқлы ҳәм гүйис қайтаратуғын ҳайўанлардың хәммесин жеўиңизге болады. ⁷ Бирақ бул ҳайўанлардан тек

мыналардың гөшин жеуіңізге болмайды: түйе, қоян хәм даман^с. Булар гүйис қайтарады, бірақ аша туяғы жоқ. Сонлықтан олар сизлер ушын харам болады.

⁸ Шошқа аша туяқлы болғаны менен, ол гүйис қайтармайды. Сонлықтан ол сизлер ушын харам болады. Усы хайуанлардың гөшин жеменлер хәм олардың өлигине де қол тийгизбеңдер.

⁹ Сууда жасайтуғын қалашлы хәм қабыршақлы жаныуардың гөшин жеуіңізге болады. ¹⁰ Бірақ қалашсыз хәм қабыршақсыз хайуанлардың хеш бирин жеменлер. Булар сизлер ушын харам саналады.

¹¹ Хадал саналатуғын барлық қусларды жеуіңізге болады. ¹² Гөшин жеуге болмайтуғын қуслар мыналар: бүркит, күшеген, қара қус, ¹³ шайқус, лашын хәм оның түрлери, ¹⁴ ғарғаның барлық түрлери, ¹⁵ түйеқус, байыұлы, шағала хәм қаршығаның түрлери, ¹⁶ үки, ибис, ақ қуу, ¹⁷ бирқазан, сипа, қарабай, ¹⁸ ләйлек хәм қутанның түрлери, өпепек хәм жарғанат.

¹⁹ Қанатлы шыбын-ширкейлер сизлер ушын харам саналады. Олардың хеш бирин жеменлер. ²⁰ Бірақ қанатлы шыбын-ширкейлердің базылары хадал болып, оларды жеуіңізге болады.

²¹ Харам өлип қалған хайуанның гөшин жеменлер. Ондай өли хайуанды жеуи ушын қалаңызда жасап атырған келгинди биреуге бериуіңізге ямаса басқа бир жат жерли адамға сатыуыңызға болады. Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң мухаддес халқысыз.

Ылақты өз анасының сүтине писирмеңдер.

Оннан бири хаққында нызам

²² Хәр жылы атызларыңызда жетистирилетуғын барлық өнимлердің оннан бирин айырып қойыңлар. ²³ Дәниңиздің, таза шарабыңыздың, зәйтүн майыңыздың оннан бирин, ири хәм майда малларыңыздың биринши тууылған төллерин Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өз атын орналастырыу ушын таңлайтуғын жеринде, Оның алдында жеңдер. Солай ислеп, хәмме ўақытта Оннан қорқыуды үйренесиз. ²⁴ Ал егер де, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өз атын орналастырыу ушын таңлайтуғын жери узақ болып, Қудайыңыз Жаратқан Ийе берекетлеп берген өниминен оннан бирин сол жерге алып барыуға мүмкиншилигиңиз болмаса, ²⁵ онда сол затларды гүмиске алмастырыңлар. Гүмисти Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жерине алып барыңлар. ²⁶ Сол гүмиске қәлеген нәрсени: ири ямаса майда мал, шарап, өткир ишимлик ямаса кеулиңиз күсеген басқа бир нәрсе сатып алып, өз шаңарағыңыз бенен бирге Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында ишип-жеп, шадланыңлар.

^с Даман – сурокқа уқсайтуғын хайуан.

²⁷ Қалаларыңызда жасап атырған лебийлилерди умытып қалдырмаңлар. Себеби олардың өзлерине тийисли үлес жери жоқ. ²⁸ Хәр үшінши жылдың ақырында, сол жылы алған өниминиздің барлық оннан бир бөлегин алып, өз қалаңызға жыйнап, сақлап қойыңлар. ²⁹ Солай етип, үлес жери болмаған лебийлилер, және де, қалаларыңызда жасап атырған келгиндилер, жетим хәм жесирлер келип, соннан ишип-жеп тойсын. Сонда Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердің қол урған хәр бир исиңизге берекет береді».

15

Жетинши жыл

¹ «Хәр жетинши жылдың ақырында сизлерге қарыздар болғанларды қарызларынан кешип жиберіңдер. ² Қарызларды кешип жиберіуі үшін былай ислеңдер: израиллы бир туўысканына қарыз берген хәр бир адам қарызын кешип жиберсин хәм оннан қайтып талап қылмасын. Себеби Жаратқан Ийениң Өзи қарызларды кешип жиберіліуді жәриялады. ³ Жат жерли адамнан қарызыңызды сораңыз болады. Бирақ израиллы туўысканыңа берген қарызыңнан кешип жиберіуің тийис.

⁴ Сизлердің араңызда хеш қандай жарлы адам болмасын. Қудайыңыз Жаратқан Ийе мүлик етип берип атырған елде сизлерге берекет береді. ⁵ Тек ғана Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сөзине қулақ салып, бүгин мен сизлерге жеткерип атырған усы буйрықларды муқиятлы түрде орынлауыңыз керек. ⁶ Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өзи үәде бергениндей сизлерге берекет береді. Сонда сизлер көп халықларға қарыз беретуғын боласыз, ал өзлериңиз қарыз алмайсыз. Көп халықлардың үстинен хүкимдарлық қыласыз, бирақ олар сизлерге хүкимдарлық етпейди.

⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретуғын елдеги қалалардың биринде израиллы туўысканыңыздың бири жарлы болса, жүреклериңизди тас қылмай, жәрдем қолыңызды аямаңлар. ⁸ Керисинше, сизлер ашық қол болыңлар хәм оған мүтәжлигине қарап, қарыз бериңдер. ⁹ Сақ болыңлар, қарызларды кешип жиберетуғын жетинши жыл жақынлап қалғаны үшін, жарлы туўысканыңызға жәрдем бериуден бас тартпаңлар. Кеўлиңизде усындай жаман ойға жол қоймаңлар. Егер де сондай туўысканыңызға жәрдем бериуден бас тартсаңыз, онда ол Жаратқан Ийеге налыды хәм өзлериңизге гүна арттырып аласыз. ¹⁰ Оған қыйналмастан ашық кеўлиңиз бенен қарыз бериңдер. Сонда Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердің қол урған хәр бир исиңизге берекет береді. ¹¹ Елиңизде хәмме ўақытта жарлы адамлар болады. Соның үшін, елиңиздеги жәрдемге мүтәж жарлы туўысканларыңызға хәмме ўақытта жәрдем қолыңыз ашық болыуын буйыраман.

Қул хәм шорылар хаққында

¹² Егер еврей туўысқаныңыздан бир еркек ямаса ҳаял сизге өзін хызметке сатса, ол алты жыл саған хызмет етсин, ал жетинши жылы оны азат қылыўың тийис. ¹³ Оны азат қылғаныңызда, қолын бос жибермең. ¹⁴ Оған сүриўиңиздеги малыңыздан, дәниңизден хәм шарабыңыздан мол-мол етип бериң. Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берген берекетинен, оған да бериң. ¹⁵ Мысырда қул болғаныңызды хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийе сол жерден сизлерди азат еткенин есте тутыңлар. Соның ушын да, бүгин мен сизлерге усы буйрықты берип атырман.

¹⁶ Егер қулыңыз сизди хәм шаңарағыңызды жақсы көрип, сизлер менен бирге қалыўды қалесе хәм „Сизиң қасыңыздан кетиўди қәлемеймен“ деп айтса, ¹⁷ онда оны есигиңиздиң қасына алып барың. Кейин оның қулағын есикке қойып, биз бенен тесиң. Сонда ол өмири бойы қулыңыз болып қалады. Шорыңызға да солай ислеўиңиз керек. ¹⁸ Қулыңызды азат қылғаныңызда өкинбең. Себеби сизге хызмет еткен сол алты жыл даўамында, ол жалланба хызметшиден гөре еки есе көп жумыс иследи. Оны азат қылсаңыз, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердиң қол урған хәр бир исиңизге берекет береді.

Ири хәм майда маллардың биринши туўылған төллери хаққында

¹⁹ Ири хәм майда малларыңыздың биринши туўылған хәр бир еркек төлин Қудайыңыз Жаратқан Ийеге бағышлаңлар. Малыңыздың биринши туўылған буғасын жумысқа қоспаң, биринши туўылған майда малыңыздың жүнин қырқып алмаң. ²⁰ Булардың гөшин шаңарағыңыз бенен бирге хәр жылы Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында, Оның таңлап алатуғын жеринде жеңлер. ²¹ Егер де сол мал ақсақ ямаса соқыр болса ямаса оның басқа бир кемшилиги болса, оны Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қурбанлыққа бермең. ²² Бундай малларды өз қалаңызда жесеңиз болады. Пәк адам болса да, напәк адам болса да, жейран ямаса суўынның гөшиндей етип сондай малдың гөшинен жеўине болады. ²³ Бирақ оның гөшин қаны менен бирге жемеңлер. Оның қанын суў сыяқлы топыраққа ағызып жибериңлер».

16

Қутқарылыў асы

¹ «Абиб айында^d Қудайыңыз Жаратқан Ийеге арналған Қутқарылыў

^d16.1 Абиб – израиллылар ушын биринши ай болып есапланады. Бул шама менен март айының ортасынан апрель айының ортасына шекемги ўақыт.

байрамын байрамлаңлар. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе Абиб айында, түнде сизлерди Мысырдан алып шықты. ² Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өз атын орналастырыуы үшін таңлайтуғын жерінде майда хәм ири малларыңыздан Қутқарылыуы құрбанлықтарын шалыңлар. ³ Құрбанлықтың гөши менен бирге ашытқы салынған нан жеменлер. Жети күн дауамында ашытқысыз нан, яғный қыйын күнлерде жейтуғын нан жеуиңиз керек. Себеби сизлер Мысырдан асығып шығып кеткениңизде, ашытқысыз нан жеген едіңлер. Усы нанды жеп, өмириңиз дауамында Мысырдан шыққан күниңизди еслеп жүресизлер. ⁴ Жети күн дауамында елиңиздиң хеш бир жерінде ашытқы болмасын. Байрамның биринши күни кеште құрбанлық қылған малларыңыздың гөшинен таңға дейин ауысып қалмасын.

⁵ Қутқарылыуы құрбанлықтарын Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретуғын қалалардың хәммесинде соймаңлар. ⁶ Ал оны тек ғана Қудайыңыз Жаратқан Ийе Өз атын орналастырыуы үшін таңлайтуғын жерінде сойыңлар. Буны күн бататуғын уақытта, Мысырдан шыққан мезгилде сойыңлар. ⁷ Оның гөшин Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жерінде писирип жеңлер хәм таң атқанда өз шатырларыңызға қайтыңлар. ⁸ Алты күн ашытқысыз нан жеңлер. Жетинши күни Қудайыңыз Жаратқан Ийеге арнап, салтанатлы жыйналыс қылыңлар. Сол күни хеш қандай жұмыс ислеменлер.

Хәптелер байрамы

⁹ Егинди орып баслаған уақыттан баслап, жети хәпте санаңлар. ¹⁰ Кейин Қудайыңыз Жаратқан Ийеге арналған Хәптелер байрамын байрамлаңлар хәм сол уақытта Оның сизлерге берген берекетине жараса, ықтыярлы садақаларыңызды бериңдер. ¹¹ Сизлер ул-қызларыңыз, қул хәм шорыларыңыз, қалаларыңызда жасайтуғын лебийлилер, араңызда жасайтуғын келгиндилер хәм жетим-жесирлер менен бирге Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында шадланыңлар. ¹² Мысырда қул болғаныңызды умытпаңлар хәм усы қағыйдалардың биреуин де қалдырмай орынлаңлар.

Қос байрамы

¹³ Қырманыңыздан дәниңизди жыйнап, жүзимиңизди сығып шарабын алғаннан кейин, жети күн дауамында Қос байрамын байрамлаңлар. ¹⁴ Сизлер ул-қызларыңыз, қул хәм шорыларыңыз, қалаларыңызда жасайтуғын лебийлилер, келгиндилер хәм жетим-жесирлер менен бирге усы байрамда шадланыңлар. ¹⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жерінде жети күн дауамында Оған арнап байрам өткериңдер. Қудайыңыз Жаратқан Ийе зүрәэтиңиздиң барлығын хәм қол урған хәр бир исиңизди берекетлейди. Сонлықтан, үлкен қууанышқа бөленіңдер.

¹⁶ Солай етип, барлық еркеклеріңіз жылына үш мәрте: Ашытқысыз нан байрамында*, Ғәптәлер байрамында хәм Қос байрамында Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында болыуы ушын, Оның таңлайтуғын жерине келсин. Ғеш ким Жаратқан Ийениң алдына қуры қол келмесин. ¹⁷ Ғәр бириңіз Қудайыңыз Жаратқан Ийениң өзлериңизди берекетлегенине жараса сыйлар алып келиңлер.

Әдил хәким хәққында

¹⁸ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретуғын қалаларында хәр бир урыу ушын қазылар хәм қадағалаушыларды тайынлаңлар. Олар халықты әдиллик пенен хәким етсин. ¹⁹ Олар хәким еткенде, әдилликти бурмаламасын, еки жүзлик қылмасын хәм пара алмасын. Себеби пара дана адамның көзин соқыр қылып қояды хәм хәқты нахәққа шығарады. ²⁰ Әмир сүриуиңиз ушын хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге берип атырған елди мүлик етип алыуыңыз ушын әдилликке, тек ғана әдилликке умтылыңлар.

²¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе ушын қуратуғын қурбанлық орынның қасына кийели ағаш орнатпаңлар! ²² Кийели тас та орнатпаңлар! Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе булардан жеркенеди».

17

¹ «Ғәр қандай кемшилиги бар ири мал ямаса майда малды Қудайыңыз Жаратқан Ийеге арнап қурбанлық қылмаңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийе буннан жеркенеди.

² Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берип атырған қалаларының биринде Оның нәзеринде жауызлық болған ис қылып, келисимине қыянет ететуғын бир еркек ямаса хәял шықса ³ хәм буйрықларыма қарамастан, басқа қудайларға хызмет етсе, сол қудайларға, қуяшқа хәм айға ямаса басқа да аспан денелерине табынса, ⁴ кейин бул хәққында сизлерге хабар жетсе, еситкенлериңизди жақсылап тексериңлер. Егер де Израил халқының арасында шынында да сондай жеркенишли ис исленгени дәлилленсе, ⁵ онда сол еркекти ямаса хәялды қала дәруазасының сыртына алып шығып, тас боран қылып өлтириңлер. ⁶ Деген менен, өлимге хәким етилген адам еки ямаса үш адамның гүуалығы менен өлтирилиуи тийис, бирақ бир адамның гүуалығына тийкарланып өлтирилмесин. ⁷ Сол гүна ислеген адамға биринши болып гүуалар тас ылақтырсын, соннан кейин пүткил халық тас боран қылсын. Солай етип, араңыздағы жауызлықты жоқ қылыңлар.

⁸ Егер қалаңызда абайсыздан ямаса қастан адам өлтириушилик, хуқық таласыу хәм бир-биреуге зорлық қылу туурысындағы дауларды шешиуиңиз қыйын болса, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жерине барыңлар.

⁹ Сол жерде сизлер лебийли руўханийлер хәм сол ўақытта хызмет етип атырған қазылар менен мәсләхәтлесинлер. Олар хүким шығарып, өз қарарын сизлерге мәлим қылады. ¹⁰ Жаратқан Ийениң таңлаған жеринен олардың сизлерге айтатуғын қарарын муқиятлы түрде орынлаңлар. ¹¹ Олар түсиндирип берген нызамды хәм шығарған хүкимди толығы менен орынлаўыңыз тийис. Олар жәриялаған қарардан оңға да, солға да шығып кетпеңлер. ¹² Ким де ким өз басымшылық қылып, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында хызмет етип атырған руўханийге хәм қазыға қулақ салмаса, ол адам өлтирилсин. Усылай етип, Израилдан жаўызлықты жоқ қылыңлар. ¹³ Пүткил халық бул ўақыяны еситип қорқады хәм және өз басымшылық қылмайтуғын болады.

Патша хәққында қағыйдалар

¹⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беретуғын елге барып, ол жерди мүлик етип, жайласып алғаннан кейин: „Әтирапымыздағы халықлар сыяқлы бизлер де өзлеримизге патша сайлайық“, – деп айтарсыз. ¹⁵ Сонда сизлер сайлайтуғын патша Қудайыңыз Жаратқан Ийе тәрәпинен таңланатуғын адам болыўы тийис. Сайлайтуғын патшаңыз Израил халқынан болсын. Өз халқыңыздан болмаған жат жерли адамды патша қылып қоймаңлар.

¹⁶ Патшаның көп аты болмасын, және де ат сатып алыў ушын адамларды Мысырға жибермесин. Өйткени Жаратқан Ийе сизлерге: „Ол жерге қайтып бармаңлар“, – деген еди. ¹⁷ Сайлайтуғын патшаңыз көп хаял алмасын, болмаса, ол Жаратқан Ийеден жүз бурып кетеди. Және де, ол өзи ушын көп муғдарда гүмис хәм алтын жыйнамасын.

¹⁸ Ол патшалық тахтқа отырғанда, лебийли руўханийлер сақлап қойған усы Нызамнан бир көширмени өзи ушын жаздырып алсын. ¹⁹ Сол Нызамның көширмеси хәмме ўақытта патшаның қасында болсын. Патша оны хәр күни өмири даўамында оқысын. Солай етип, ол Қудайы Жаратқан Ийеден қорқып, усы Нызамның барлық сөзлерине хәм қағыйдаларына әмел қылыўды үйренсин. ²⁰ Ол өзин туўысқанларынан жоқары санамасын хәм Жаратқан Ийениң буйрықларынан оңға да, солға да бурылмасын. Сонда өзи де, урпағы да Израилдың үстинен узақ жыллар даўамында патшалық етеди».

18

Руўханийлердин үлеси

¹ «Лебийли руўханийлер, пүткил Лебий урыўы менен бирге басқа израиллылар сыяқлы үлес те, мүлик те алмайды. Оларға тийисетуғын үлес Жаратқан Ийеге берилетуғын сыйлар болып, олар солардан жейди.

² Туұысқанлары арасында олардың мүлки болмайды. Жаратқан Ийениң лебийлилерге ўәде бергениндей, Оның Өзи олардың ырысқы-несийбесин береді.

³ Мал ямаса қой қурбанлық етилгенде, руўханийлерге тийисли пай мыналардан ибарат: малдың алдыңғы сан жилиги, жағы хәм асқазаны.

⁴ Дәниңиздиң, таза шарабыңыздың, зәйтүн майыңыздың биринши өнимин хәм қойларыңыздың биринши қырқылған жүнлерин руўханийге берің.

⁵ Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе Лебий урыўы Өзиниң алдында турып, Жаратқан Ийениң аты менен мәңги хызмет етиўи ушын, оларды пүткил урыўларыңыздың ишинен таңлап алды.

⁶ Егер бир лебийли Израилдағы өзи жасап атырған қаладан Жаратқан Ийениң таңлайтуғын жерине өз қәлеўи менен барса, ⁷ сол жерде Жаратқан Ийениң алдында хызмет етип атырған лебийли туұысқанлары сыяқлы ол да Қудайы Жаратқан Ийениң аты менен хызмет етиўине болады. ⁸ Ол ата-бабаларының мийрасынан қалған затты сатып, өз пайдасына алған болса да, басқа лебийлилер менен бирдей өзине тийисли үлесин алыўы керек.

Басқа халықлардың жеркенишли үрп-әдетлеринен сақланыў

⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берип атырған жерине киргениңизде, ол жердеги халықлардың жеркенишли үрп-әдетлерин үйренбеңлер. ¹⁰ Сизлердиң араңызда өз улын ямаса қызын отта қурбанлық қылатуғын, пал ашатуғын, адамның келешегин болжайтуғын, белгилерди жорыйтуғын, сыйқыршылық қылатуғын, ¹¹ зикир салатуғын, руўх шақыратуғын ямаса өлилер менен тиллесип, мәсләхәт алатуғын бирде бир адам болмасын. ¹² Себеби Жаратқан Ийе сондай ислеитүғынлардан жеркенеди. Қудайыңыз Жаратқан Ийе усындай жеркенишли үрп-әдетлери себепли сол халықларды сизлердиң алдыңыздан қуўып шығарып атыр.

¹³ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында минсиз болыңлар.

Пайғамбар жиберіў хаққында

¹⁴ Сизлер елин алып атырған сол халықлар болжаўшылар менен палкерлердиң үгит-нәсиятына қулақ салады. Бирақ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердиң булай ислеўиңизге рухсат бермейди. ¹⁵ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлер ушын араңыздан, өз туұысқанларыңыздан мен сыяқлы бир пайғамбар шығарады. Оған қулақ салыңлар. ¹⁶ Сизлер Хороб таўында жыйналған күни Қудайыңыз Жаратқан Ийеден өзлериңиз мынадай деп тилеген едиңиз: „Қудайымыз Жаратқан Ийениң даўысын екінши мәрте еситпейик, сол уллы отты да басқа көрмейик, болмаса өлип қаламыз“.

¹⁷ Сонда Жаратқан Ийе маған былай деди: „Олардың айтқанлары дурыс.

¹⁸ Олар үшін өзлерінің арасынан сен сыяқлы бір пайғамбар шығараман. Мениң сөзлерімді оның аўзынан еситеди. Сол пайғамбар Мен айт деп буйырғанларымның хәммесин оларға жеткереди. ¹⁹ Ол Мениң атымнан сөйлейди, оған қулақ салмаған адамды Мен Өзим жуўапкершиликке тартаман. ²⁰ Бирақ бір пайғамбар Мен буйырмаған сөзди Мениң атымнан сөйлеўге жүрексинсе ямаса басқа қудайлардың атынан сөйлесе, ол өлиўи тийис“.

²¹ Сизлер: „Жаратқан Ийениң айтқанын ямаса айтпағанын қаяқтан билемиз?“ – деп ойлаўыңыз мүмкин. ²² Егер де бір пайғамбар Жаратқан Ийениң атынан сөйлесе, бирақ айтқан сөзлери орынланбаса ямаса әмелге аспаса, онда сол сөзди Жаратқан Ийе айтпаған болады. Пайғамбар өз атынан сөйлеген, оннан қорқпаңлар».

19

Паналайтуғын қалалар

(Санлар 35:9-34; Ешуа 20:1-9)

¹ «Қудайыңыз Жаратқан Ийе жерлерин сизлерге берип атырған халықларды жоқ қылғанда, сизлер сол жерлерди мүлик етип алып, қалаларына хәм үйлерине жайласып аласыз. ²⁻³ Сонда елди үш бөлимге бөлиңлер. Хәр бир бөлимнен бир пана қаладан ажыратыңлар. Сол қалаларға баратуғын жоллар салыңлар, солай етип, адам өлтирип қойған адам сол қалалардың бирине қашып, паналасын.

⁴ Сондай жағдай басына түскен адамға байланыслы қағыйда мынадай: егер бир адам абайсызда биреўди өлтирип қойса хәм оның алдын ала онда қаслығы болмаса, онда ол сол жерге қашып қутылыўы мүмкин. ⁵ Мысалы: бир адам биреў менен бирге ағаш таярлаўға тоғайға барып, ағаш шабыў үшін балтасын көтергенде, балтаның темири сабынан шығып кетсе хәм қасындағы адамға тийип кетип, оны өлтирип алса, онда усындай абайсызда адам өлтирип қойған адам сол пана қалалардың бирине қашып, жанын қутқарып қалсын. ⁶ Болмаса, өлген адамның өшин алыўшы әменгер ашыўланып, қанхордың изинен қуўыўы мүмкин хәм пана қалаға баратуғын жол узақ болғаны үшін, оған жетип алып, оны өлтириўи мүмкин. Деген менен, өлтирген адам өлимге ылайықлы емес, себеби өлген адамға оның алдын ала қаслығы болмаған. ⁷ Сизлерге үш қаланы өзлериңиз үшін айырып қойыңлар, деп буйырғанымның себеби усы еди.

⁸⁻⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйип, хәмме ўақытта Оның жолларынан жүриң, деп сизлерге буйрық бердим. Егер де, сизлер усы буйрықлардың биреўин де қалдырмай орынласаңыз, Қудайыңыз Жаратқан Ийе

ата-бабаларыңызға ишкен анты бойынша жер шегараларыңызды кеңейтеди хәм үәде қылған пүткил елди сизлерге береді. Сонда сизлер айырып қойған үш қалаңызға және үш пана қала қосыңдар. ¹⁰ Солай етип, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип беретуғын елде айыпсыз адамның қаны төгилмесін. Айыпсыз адамның төгилген қаны ушын айыплы болып қалмаңдар.

¹¹ Бірақ бир адам биреүге қаслық етип, буққыда жатса хәм хұжим етип, оны өлтирсе, кейин ол сол қалалардың биреүйне қашып барса, ¹² онда сол жынаятшы жасаған қаладағы ақсақаллар оның изинен адам жиберип, оны қайтарып алып келсин. Жынаятшы өлген адам ушын өшин алыўшының қолына тапсырылсын. Солай етип, ол өлтирилиўи керек. ¹³ Ондай адамды аяп отырмаңдар. Айыпсыз қанды төгиў гүнасынан Израилды тазалаңдар. Сонда өзлериңизге жақсы болады.

¹⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елде қоңсыңыздың бурыннан белгиленген жер шегарасын жылжытыўшы болмаңдар.

Гүәалар ҳаққында

¹⁵ Биреүди қандай да жынаят ямаса гүна ислеген, деп айыплаў ушын бир гүәа жетерли емес. Бул еки ямаса үш адамның гүәалығы менен тастыйықланыўи керек.

¹⁶ Егер де бир адам жалған гүәалық берип, биреүди жаўыз нийетте айыпласа, ¹⁷ онда екеўи де Жаратқан Ийениң алдына, сол ўақытта хызмет етип атырған руўханийлердиң хәм қазылардың алдына келсин. ¹⁸ Қазылар сол мәселени жақсылап тексерип шықсын. Егер сол гүәаның туўысқанына қарсы жалған гүәалық берип атырғаны анықланса, ¹⁹ туўысқанына қарсы ойлаған жаўыз нийетин өзине қайтарыңдар. Солай етип, араңыздағы жаўызлықты жоқ қылыңдар. ²⁰ Басқалар усы болған ўақыяны еситип, қорқады хәм усындай жаўызлықты ҳеш ким ислемейтуғын болады. ²¹ Жалған гүәалық берген адамды аяп отырмаңдар: жанға жан, көзге көз, тиске тис, қолға қол хәм аяққа аяқ».

20

Саўаш ҳаққында

¹ «Сизлер душпанларыңызға қарсы саўашқа шығыў ушын барғаныңызда, олардың атлары, саўаш арбалары хәм сизлерден гөре көп әскерлери бар экенин көрсеңиз, олардан қорқпаңдар. Өйткени сизлерди Мысырдан алып шыққан Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге яр болады. ² Саўаш

басламасыңыздан алдын руўханий келип, әскерлердин алдына шығып, сөз сөйлеп, ³ оларға былай деп айтсын: „Хәй, израиллылар, кулақ салыңлар! Бүгін сизлер душпанларыңызға қарсы саўашқа баратырсыз. Руўхыңыз түспесин, қорқпаңлар. Қәўетерге түсип, олардан сескенбеңлер. ⁴ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өзи сизлер менен бирге урысқа барады! Ол сизлер ушын душпанларыңызға қарсы урысып, сизлерге жеңис береді!“

⁵ Қадағалаўшылар әскерлерге былай деп айтсын: „Араңызда таза үй қурған хәм оған көшип барып, қолланыўға үлгермеген адам бар ма? Егер бар болса, үйине қайтсын. Ол урыста қайтыс болса, оның үйине басқа биреў көшип барып, жасайды. ⁶ Жүзимзар егип, оның мийўесинен татпаған адам бар ма? Егер бар болса, үйине қайтсын. Ол урыста қайтыс болса, оның жүзимин басқа биреў терип алады. ⁷ Бир қыз бенен атастырылып болып, үйленбеген адам бар ма? Егер бар болса, үйине қайтсын. Ол урыста қайтыс болса, сол қызға басқа биреў үйленип кетеди“.

⁸ Қадағалаўшылар және былай деп айтсын: „Араңызда қорқып, руўхы түскен адам бар ма? Бар болса, үйине қайтсын. Болмаса, туўысқанлары да оған уқсап қорқысып қалады“. ⁹ Қадағалаўшылар әскерлерге усы сөзлерди айтып болғаннан соң, әскербасылар әскерлердин үстинен басшылық етсин.

¹⁰ Бир қалаға қарсы хұжим етиў ушын, оған жақынласқаныңызда, қала халқына тынышлық жолы менен тәслим болыўын усыныңлар. ¹¹ Егер де олар усы тынышлық усынысыңызды қабыллап, дәрўазаларын сизлерге ашып берсе, онда қалада жасайтуғынлардың хәммеси ерксиз хызметшиге айланып, сизлер ушын жумыс ислейди. ¹² Бирақ тынышлық усынысыңызды қала халқы қабылламай, сизлер менен урысыўды қалесе, онда қаланы қоршап алыңлар.

¹³ Қудайыңыз Жаратқан Ийе қаланы сизлерге тәслим қылғанда, ол жерде жасап атырған барлық еркеклерди қылыш жүзинен өткизиңлер. ¹⁴ Хаялларды, балаларды, хайўанларды хәм қаладағы хәр бир нәрсени өзлериңизге олжа етип алыңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берген душпаныңыздың мал-мүликлерин қолланыўыңызға болады. ¹⁵ Сизлер ийелеп алатуғын елиңизден узақта жайласқан қалаларға усылай ислеңлер.

¹⁶ Бирақ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған жердеги қалаларда хеш бир тири жан қалдырмаңлар. ¹⁷ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге буйырғанындай, хетт, амор, кенаан, периз, хиў хәм ебус халықларын пүткиллей қырып таслаңлар. ¹⁸ Болмаса, олар өзлериниң қудайларына табынып, ислейтуғын жеркенишли ислерин сизлерге үйретеди хәм сизлер де Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қарсы гүна ислейсиз.

¹⁹ Егер де бир қаланы қолға алыў ушын, узақ ўақыт қоршап турсаңыз, оның дөгерегиндеги мийўе ағашларды шаўып, жоқ қылмаңлар. Олардың мийўелерин жеўиңизге болады, бирақ шаўып тасламаңлар. Өйткени даладағы

мийўе ағашлар қорғанның ишине қашып кететуғындай адам емес-ғо. ²⁰ Тек ғана мийўе бермейтуғын тереклерди шаўып, жоқ қылыўыңызға болады. Қаланы қолға аламан дегенше, қамал қылатуғын үскенелер соғыў ушын, сол тереклерден пайдаланыўыңызға болады».

21

Кимнің өлтиргени биймәлим өлилер хаққында

¹ «Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елде далада жатырған бир өли дене табылса хәм оны кимнің өлтиргени белгисиз болса, ² ақсақалларыңыз хәм қазыларыңыз барып, сол өлинің дөгерегиндеги жақын қалалардың аралығын өлшеп шықсын. ³ Өлиге жақын болған қаланың ақсақаллары еле жұмысқа қосылмаған, мойынтырық тағылмаған бир қашарды алсын. ⁴ Қала ақсақаллары қашарды жери сүрилмеген, ғәлле егилмеген хәм ишинде хәмме ўақытта суў ағып туратуғын бир сайға алып барсын. Сол сайда қашардың мойнын сындырсын. ⁵ Лебийли руўханийлер де сол жерге барсын. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе Маған хызмет етсин хәм Мениң атым менен халықты жарылқасын деп, Лебий урыўын таңлап алды. Хәр түрли жәнжеллерди хәм бир-биреўге зорлық қылыў мәселелерин олар шешеди. ⁶ Өли дене табылған жерге ең жақын болған қаланың ақсақаллары сайда мойны сындырылған қашардың үстине қолларын жуўып, ⁷ былай деп айтсын: „Бул адамның қанын төккен бизлердің қолларымыз емес, буны кимнің қылғанын да көрмедик. ⁸ Ох, Жаратқан Ийе! Өзин Мысырдан азат еткен халқың израиллыларды кешире гөр. Халқың Израилды айыпсыз төгилген қанға жуўапкер қылма“. Соннан кейин, олар төгилген қанның жуўапкершилигинен азат болады. ⁹ Сонда Жаратқан Ийеге макул болған исти қылған боласыз, айыпсыз қанды төгиў гүнасынан өзлериңзди тазалайсыз.

Тутқынға түскен қызға үйлениў хаққында

¹⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийе саўашта душпанларыңызды сизлерге тәслим қылғанда хәм сизлер оларды тутқын қылғаныңызда, ¹¹ олардың арасынан сулыў бир қызды көрип, унатып қалсаңыз, онда оған үйлениўиңизге болады. ¹² Сол қызды үйиңизге әкелиң. Қыз шашын қырқып, тырнақларын алып тасласын. ¹³ Ол үстиндеги тутқынлық кийимин алмастырсын хәм бир ай даўамында әке-шешесин жоқлап, үйиңизде жасасын. Кейин жигит қызға жақынлап, оған күйеў, қыз оның хаялы болады. ¹⁴ Егер кейинирек қыз жигитке унамай қалса, оны азат қылып жиберсин. Сол қызды хаял болыўға мәжбүрлегени ушын, оны пулға сатпасын хәм оған қул сыпатында қатнас жасамасын.

Туңғыш улдың мийраслық хуқықы

¹⁵ Егер бир адамның еки хаялы болса, ол биреўин сүйип, екиншисин жақсы көрмесе, екеўи де оған бир улдан туўып берсе, туңғыш улы жақсы көрмейтуғын хаялының баласы болса, ¹⁶ онда ол адам мал-мүлкин улларына мийрас етип бөлистирген күни жақсы көрген хаялының баласын үстин қойып, оған туңғышлық хуқықын бермесин. ¹⁷ Жақсы көрмейтуғын хаялының баласын туңғыш ул деп тән алсын хәм оған барлық мал-мүлкинен еки есе етип мийрас берсин. Өйткени сол ул әкесиниң белиндеги қуўаттың биринши мийўеси болады. Туңғышлық хуқық оған тийисли.

Бойсынбайтуғын ул

¹⁸ Егер де бир адамның тентек, қайсар, ата-анасына бойсынбайтуғын, оны қанша жазаласа да, тыңламайтуғын бир улы болса, ¹⁹ онда ата-анасы оны ушлап, қала дәрўазасында мәселе шешетуғын қала ақсақалларының алдына алып келсин. ²⁰ Баланың ата-анасы оларға былай деп айтсын: „Улымыз тентек хәм бойсынбайды. Бизлердиң сөзлеримизге кулақ салмайды. Ол ашкөз хәм мәскүнем“. ²¹ Соннан кейин, қаланың барлық адамлары сол баланы тас боран қылып өлтирсин. Солай етип, араңыздағы жаўызлықты жоқ қылыңлар. Пүткил Израил халқы бул хаққында еситип, қорқатуғын болады.

Хәр түрли нызамлар

²² Егер бир адам өлим жазасына тартылатуғын гүна ислесе, сизлер оны өлтирип, ағашқа асып қойсаңыз, ²³ өли денени түн бойы ағашта асыўлы қалдырмаң. Оны сол күни жерлеңлер. Өйткени ағашқа асылған адам Қудай тәрeпинен нәлетленгендур. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елди ҳарамламанлар».

22

¹ «Егер де бир израиллы туўысқаныңыздың адасқан сыйырын ямаса қойын көрсеңиз, өзиңизди көрмегенге салмаңлар. Оны өз ийесине апарып бериңлер.

² Егер де малдың ийеси сеннен узақта болса ямаса кимниң малы екенин билмесең, оны өзиңниң үйиңе алып бар. Малдың ийеси малын излеп келген ўақытта, оған қайтарып бересең. ³ Туўысқаныңның ешегин, кийимин ямаса басқа да жойтқан нәрселерин таўып алғаныңызда да анық солай ислеңлер. Өзиңизди көрмегенге салмаңлар.

⁴ Және де, израиллы бир туўысқаныңыздың ешеги ямаса сыйыры жолда қулап жатырғанын көрип қалсаңыз, оны көрмегенге салмаңлар. Оларды аяққа турғызыў ушын туўысқаныңызға жәрдем бериңлер.

⁵ Хаяллар еркектиң кийимин, еркеклер хаял адамның кийимин киймесин.

Қудайыңыз Жаратқан Ийе бундай қылғанлардан жеркенеди.

⁶ Жол-жөнекей теректе ямаса жерде бір қустың уясына дус келип қалсаңыз, құс мәйек басып атырған ямаса палапанлары менен отырған болса, құсты палапанлары менен бірге қосып алмаңлар. ⁷ Өзиңізге тек ғана палапанларын алыуыңызға болады, бірақ анасын босатып жиберіңдер. Сонда сизлерге жақсылық келип, өмириңіз узақ болады.

⁸ Таза үй салғаныңызда, төбесин жийеклеп, қоршау іслеп шығыңлар. Сонда үйиңіздің төбесинен биреу жерге құлап, өлип қалса, шаңарағыңыз буған жууапкер болмайды.

⁹ Жүзимзарыңызға жүзимнен басқа егин екпеңдер. Болмаса, еккен туқымыңыз да, жүзимзарыңыз да харам болып, өзлериңіз қоллана алмайсыз.

¹⁰ Жерди сүриу үшін ешек пенен өгизди бир гүндеге қоспаң.

¹¹ Жүн хәм зығырдан араластырылып тоқылған кийим киймең.

¹² Кийимиңіздің етеклеринің төрт мүйешине шашақ ислетип, тиктирип қойыңлар.

Неке хадаллығына байланысly қағыйдалар

¹³ Егер биреу үйленип, қыз бенен жатқаннан кейин, оны унатпай қалса ¹⁴ хәм оны айыппап: „Бул қызға үйлендим, бірақ оның менен жатқанымда, ол қыз болмай шықты“, – деп жаман атлы қылса, ¹⁵ қыздың ата-анасы қызының пәклигин дәлиллейтуғын төсектеги қызлық белгини алып, ақсақалларға көрсетиу үшін қала дәруазасына алып барсын. ¹⁶ Қыздың әкеси ақсақалларға былай десин: „Қызымды мына жигитке узатқан едим. Ал кейин ол қызымды унатпай қалыпты. ¹⁷ Енди болса, қызыңыз қыз болып шықпады, деп жалған айыппап атыр. Бірақ мынау қызымның пәклигин дәлиллейтуғын қызлық белгиси!“ Кейин қыздың ата-анасы қызының қызлық белгиси бар төсекте ақсақаллардың көз алдында жайып, көрсетсин. ¹⁸ Қала ақсақаллары үйленген жигитти әкелдирип, сабалап жазаласын. ¹⁹ Және де, ақсақаллар сол жигитке айыбы үшін жүз шекел гүмис төлетсин. Жигит израиллы пәк бир қызды жаман атлы қылғаны үшін, гүмисти қыздың әкесине берсин. Қыз сол жигиттің хаялы болып қалсын хәм жигит өмири дауамында қыз бенен ажырасыу хуқықына ийе емес.

²⁰ Ал егер де сол адамның айтқанлары дурыс болып, қыздың пәклигинің дәлили болмаса, ²¹ қызды әкесинің үйинің есигине алып барсын. Қала халқы сол қызды тас боран қылып өлтирсин. Өйткени ол әкесинің үйинде жасаған уақтында бузықлық қылып, Израилда жеркенишли ис қылды. Солай етип, араңыздағы жауызлықты жоқ қылыңлар.

²² Егер де бир адам басқа биреудің хаялы менен жатқан жеринен усланса, онда еркек те, хаял да өлтирилсин. Усылай етип, Израилдан жауызлықты жоқ

қылыңлар.

²³ Егер бир адам қалада басқа биреу менен атастырылып қойылған бир қызды ушыратып қалып, оның менен жатса, ²⁴ екеуи де қала дәрұазасының қасына алып барылсын хәм тас боран қылып өлтирилсин. Себеби қыз қаланың ишинде болса да жәрдем сорап, даұыслап бақырмады, ал еркек болса, басқа биреудің болажақ хаялының абырайын төкти. Солай етип, араңыздағы жаұызлықты жоқ қылыңлар.

²⁵ Егер де бир адам атастырылып қойылған бир қызды далада ушыратып қалып, оны услап алып зорласа, онда тек сол зорлаған адам ғана өлтирилсин.

²⁶ Қызға хеш нәрсе қылмаңлар. Өйткени қыздың өлимге ылайық хеш қандай айыбы жоқ. Бул биймәлел биреуге хұжим қылып, оны өлтирген адамның исине уқсайды. ²⁷ Себеби ол адам атастырылған қызды ашық далада услап алған, ал қыз болса, жәрдем сорап, бақырған. Деген менен, қутқаратуғын хеш ким болмаған.

²⁸ Егер де бир адам атастырылмаған бир пәк қызды ушыратып, оны услап алса хәм оның менен жатқан жеринен усланса, ²⁹ қыз бенен жатқан адам қыздың әкесине елиу шекел гүмис берсин. Ол қызды зорлағаны ушын, оған үйленсин хәм өмири даұамында қыз бенен ажырасыу хұқықына ийе емес.

³⁰ Хеш ким әкесинің хаялына үйленбесин, усылай ислеп, әкесин шерменде қылмасын».

23

Жаратқан Ийениң жәмийетинің арасына кирмейтуғынлар

¹ «Туқым бези езилген ямаса жынысы ағзасы кесилген адам Жаратқан Ийениң жәмийетине кирмейди.

² Некесиз туұылған бала Жаратқан Ийениң жәмийетине кирмейди, хәттеки, оның кейинги оныншы әұладына дейин Жаратқан Ийениң жәмийетине кире алмайды.

³ Аммон ямаса моаб халқынан болған адам Жаратқан Ийениң жәмийетине кирмейди. Хәттеки, олардың оныншы әұладына дейин Жаратқан Ийениң жәмийетине хасла кире алмайды. ⁴ Өйткени Мысырдан шығып киятырғаныңызда, олар жолда сизлерди нан хәм суу менен күтип алмады. Және де, Арам-Нахарайымдағы Петор қаласынан болған Беор улы Биламды сизлерди нәлетлеу ушын жаллаған еди. ⁵ Деген менен, Қудайыңыз Жаратқан Ийе Биламға қулақ салыуды қәлемеди. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди сүйгени ушын, нәлетти жарылқауға айландырды. ⁶ Өмириңиз даұамында олардың тынышлығы хәм ийгилиги ушын хәрекет етпеңлер.

⁷ Эдомлылардан болса, жеркенбеңлер, олар сизлердиң туұысканыңыздур.

Мысырлылардан да жеркенбеңлер. Өйткени олардың жерінде сизлер келгинди болып жасаған единлер.⁸ Олардан туғылған үшінші әулад Жаратқан Ийениң жәмийетине кире алады.

Орданы пәк тутыу

⁹ Душпанларыңыз бенен урысыу ушын орда қурғаныңызда, хәр қандай харамылықтан сақ болыңлар.¹⁰ Егер араңызда бир адамның түнде урығы ағып, харам болса, ол ордадан шығып кетсин хәм сол жерде қалсын.¹¹ Ол кешке қарай жууынып алсын, күн батқаннан кейин ордаға қайтыуына болады.

¹² Орданың сыртында дәретке шығатуғын жериңиз болсын.

¹³ Қурал-жарағыңыздың арасында жер қазыу ушын бир белше болсын. Дәретке шығарда, шуқыр қазып, кейин оны көмип таслаң.¹⁴ Орданызды пәк сақлаңлар, себеби Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди қутқарып, душпанларыңызды сизлерге тәслим қылыу ушын, ордада сизлер менен бирге жүреді. Егер де Жаратқан Ийе араңызда қандай да харам нәрсени көрсе, Ол сизлерден жүз бурады.

Хәр түрли қағыдалар

¹⁵ Хожайынынан қашып, Израилдан пана излеп келген қулды хожайынына қайтарып берип жибермеңдер.¹⁶ Ол сизлердиң араңызда, өзи унатқан жерде, қәлеген қалалардың бирінде жасасын. Оған жауызлық қылмаңлар.

¹⁷ Бутханаларда бузықлық пенен шуғылланатуғын израиллы хеш қандай хаял ямаса еркек болмасын.¹⁸ Қудайыңыз Жаратқан Ийе бузықлық пенен шуғылланатуғын хаял хәм еркеклерден жеркенеди. Олардың ис қақысын Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Ибадатханасына үәде бойынша берилетуғын сый етип алып келмеңдер.

¹⁹ Израиллы туғысқаныңызға пулды, нанды ямаса басқа да затларыңызды қарызға бергениңизде, оннан үстеме талап қылмаңлар.²⁰ Басқа жат жерли адамнан үстеме алыуыңызға болады, бирақ израиллы туғысқаныңыздан алмаңлар. Сонда сизлер мүлик етип алыу ушын баратырған елде, Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердиң қол урған хәр бир исиңизге берекет береди.

²¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қандай да бир үәде берсеңиз, оны кешиктирмей орынлаңлар. Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерден үәдеңизди орынлауыңызды талап қылады. Егер үәдеңизди орынламасаңыз, өзлериңизге гүна арттырып аласыз.²² Егер үәде бермеген болсаңыз, гүналы болмайсыз.

²³ Ал аўзыңыздан шыққан үәдеңизди сөзсиз орынлаңлар. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийеге өз қәлеуиңиз бенен үәде бердиңиз.

²⁴ Туғысқаныңыздың жүзимзарлығына киргениңизде, жүзимнен

тойғаныңызша жеуіңізге болады, бірақ оннан ыдысыңызға терип алмаңдар.
²⁵ Тууысқаныңыздың егислигине киргениңізде, қолыңыз бенен масағын үзип алыуыңызға болады, бірақ оның егинлерин орып алмаңдар».

24

¹ «Егер де бір адам үйленип, кейін ала хаялынан шерменделік бір нәрсе тауып, оны унатпай қалса, хаялына талақ хат жазып беріп, оны үйінен шығарып жиберіуі мүмкін. ² Хаял күйеуінің үйінен кеткеннен кейін, басқа биреуіге турмысқа шықса, ³ екінші күйеуі де оны унатпай қалып, ол да оған талақ хат жазып беріп, үйінен шығарып жиберсе ямаса сол екінші күйеуі өліп қалса, ⁴ ажырасқан бирінші күйеуі хаялға қайтадан үйлениуіне болмайды. Себеби хаял харамланған. Егер үйленсе, буннан Жаратқан Ийе жеркенеди. Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлік етип беріп атырған елди гүнаға батырмаңдар.

⁵ Жақында үйленген адам урысқа бармасын, оған хәр түрлі ұазыйпалар берилмесин. Ол бір жыл дауамында үйінде болып, хаялын бахытлы қылсын.

⁶ Хеш ким кепиллік сыпатында дигирманды ямаса дигирманның үстиндеги тасты да алмасын. Бундай ис қылыу адамның жанын кепиллікке алған менен барабар болады.

⁷ Егер биреудің израиллы тууысқанларынан бирин урлап, оған кул сыпатында қарап, зулымлық қылғаны ямаса оны кул қылып сатып жибергени мәлим болса, онда бундай уры адам өлтирилсин. Солай етип, араңыздағы жауызлықты жоқ қылыңдар.

⁸ Жаман тери кеселлиги мәселесінде, лебийли рууханийлердің сизлерге үйрететуғынларының хәммесин муқыятлы түрде орынлаңдар. Мениң лебийлилерге берген буйрықларыма әмел қылыңдар. ⁹ Сизлер Мысырдан шыққаннан кейін, жолда Құдайыңыз Жаратқан Ийениң Мәриямға не қылғанын есиңізде сақлаңдар.

¹⁰ Израиллы тууысқаныңыздың биреуіне бир нәрсени қарызға бергениңізде, кепиллікке зат алыу ушын, оның үйіне кирмеңдер. ¹¹ Сыртта күтип турыңдар. Ол адам кепиллікке беретуғын затын өзи сыртқа алып шықсын.

¹² Егер ол кәмбағал адам болса, оның кепиллікке берген кийимин түн бойы өзиңізде қалдырмаңдар. ¹³ Оннан алған кийимди қуяш батар ұақытта қайтарып беріңдер. Ол өз кийимин кийип уйықласын хәм сизге ақ пәтия берсин. Усылай ислеп, сизлер Құдайыңыз Жаратқан Ийениң алдында дурыс ис қылған боласыз.

¹⁴ Кәмбағал хәм мүтәжликте жасап атырған жалланба жұмысшының ис хақысын услап қалмаңдар. Ол израиллы болсын, қалаңыздың бирінде жасап атырған келгинди адам болсын, ондай қылмаңдар. ¹⁵ Оның ис хақысын хәр

күни қуяш батпастан алдын беріңдер. Себеби ол кәмбағал болғаны ушын, тиришилиги усыдан ибарат. Болмаса, ол адам сизлерге қарсы Жаратқан Ийеге нальйды хәм өзиңизге гүна арттырып аласыз.

¹⁶ Әкелер балаларының гүнасы ушын, балалар әкелериниң гүнасы ушын өлтирилмесин. Хәр бир адам өз гүнасы ушын өлим жазасын алсын.

¹⁷ Келгинди адамлардың хәм жетимлердиң хуқықын аяқ асты қылмаңлар. Жесир хаялдың кийимин кепилликке алмаңлар. ¹⁸ Мысырда қул болғаныңызды хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерди сол жерден азат еткенин есиңизде сақлаңлар. Соның ушын да, мен сизлерге усы буйрықты берип атырман.

¹⁹ Атызыңыздағы егинди орғаныңызда, орылған бир баўды умытып қалдырған болсаңыз, оны алыў ушын кейниңизге қайтпаңлар. Оны келгиндилерге хәм жетим-жесирлерге қалдырыңлар. Сонда Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлердиң қол урған хәр бир исиңизге берекет береді.

²⁰ Зәйтүн ағашларыңыздың мийўелерин қағып алғаныңыздан кейин, шақаларда қалып қойғанларды және терип алыў ушын бармаңлар. Оларды келгиндилерге хәм жетим-жесирлерге қалдырыңлар. ²¹ Және де, жүзимзариңыздың мийўелерин тергениңизде де, шақаларында қалып кеткен жүзимлерди қайтадан терип алмаңлар. Буларды келгиндилерге хәм жетим-жесирлерге қалдырыңлар. ²² Мысырда қул болғаныңызды есиңизде сақлаңлар. Соның ушын да, мен сизлерге усы буйрықты берип атырман».

25

¹ «Еки адамның арасында жәнжел шықса, олар қазылардың алдына барсын. Қазылар сол еки адамның арасындағы даўды қарап шықсын хәм айыпсызды ақлап, ал айыплы адамды жазаға тартсын. ² Егер де айыплы адам сабаўға ылайықлы болса, қазы оны жерге жатқарсын хәм өзиниң көз алдында айыбына жараса сабатсын. ³ Айыплы адам қырқтан артық сабалмасын. Егер қырқтан асып кетсе, онда туўысқаныңыз сизлердиң көз алдыңызда хорланып қалады.

⁴ Түйек айдап атырған өгиздиң аўзын буўып тасламаңлар.

⁵ Егер бирге жасап атырған ағалы-инилердиң бири перзентсиз қайтыс болса, мархумның хаялы жат адамға турмысқа шықпасын. Мархумның туўысқаны жесир қалған хаялға үйленсин хәм өзиниң қәйинлик ямаса қайнағалық ўазыйпасын орынласын. ⁶ Сол хаял туўған туңғыш ул мархумның атын даўам етсин. Солай етип, мархумның аты Израил халқынан өшип кетпейди. ⁷ Бирақ сол адам мархум ағасының ямаса инисиниң жесир қалған хаялына үйлениўден бас тартса, жесир хаял қала дәрўазасына барып, ақсақалларға былай деп айтсын: „Мархум күйеўимниң туўысқаны оның атын

Израил халқының арасында дауам еттириўди қәлемей, өз ўазыйпасын орынлаўдан бас тартып атыр“. ⁸ Сонда қаланың ақсақаллары сол адамды шақырып алып, оның менен сөйлессин. Егер ол адам: „Оған үйлениўди қәлемеймен“, – деп турып алса, ⁹ жесир ҳаял мархум күйеўиниң туўысқанының қасына келсин. Ҳаял қала ақсақалларының көз алдында оның бир аяқ кийимин шешип алып, жүзине түкирип: „Туўысқанының әўладың тиклеўди қәлемеген адамға усындай исленеди“, – деп айтсын. ¹⁰ Усыдан кейин, сол адамның әўлады Израилда „Аяқ кийими шешилген“, деп аталатуғын болады.

Басқа нызамлар

¹¹ Еки адам бир-бири менен төбелесип атырғанда, биреўиниң ҳаялы келип, урып атырған адамнан күйеўин айырып алыў ушын, сол адамның жынысый ағзасынан усласа, ¹² онда ҳаялдың қолын шаўып таслаңлар. Оны аяп отырмаңлар.

¹³ Дорбаңызда биреўи аўыр, екіншиси жеңил еки түрли тәрези таслар болмасын. ¹⁴ Үйиңизде биреўи үлкен, екіншиси кишкене сыйымлық өлшейтуғын ыдыслар болмасын. ¹⁵ Тәрези тасларыңыз да, сыйымлық өлшейтуғын ыдысларыңыз да ҳадал хәм дурыс болсын. Сонда Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге берип атырған жеринде өмириңиз узақ болады.

¹⁶ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сондай нахақлық қылатуғынлардан жеркенеди.

¹⁷ Сизлер Мысырдан шыққаннан кейин амалек халқының сизлерге не ислегенин умытпаңлар. ¹⁸ Сизлер жолдан шаршап, хәлсизленип қалғаныңызда, олар Қудайдан қорқпай сизлерге хұжим қылып, артыңызда қалған барлық хәлсирегенлерди өлтирген еди. ¹⁹ Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елде этирапыңыздағы барлық душпанларыңызды жеңип, тынышлыққа ерискениңизде, амалек халқын жоқ қылып, олардың атын жер жүзинен өширип таслаңлар. Буны умытпаңлар!»

26

Биринши зүрәт хәм үсир ажыратыў

¹ «Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге мүлик етип берип атырған елге кирип, ол жерди ийелеп, жайласып алғаныңызда, ² сол елдиң жерлеринен жыйнап алатуғын барлық зүрәтлериңиздиң биринши өнимлеринен алып, себетке салыңлар. Кейин оларды Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Өз атын орналастырыў ушын таңлайтуғын жерине алып барыңлар. ³ Сол ўақытта хызмет етип атырған руўханийдиң алдына барып, оған былай деп айтыңлар: „Жаратқан Ийениң бизлерге беремен деп, ата-бабаларымызға ант ишкен

елине келдим. Бүгін мен усыны Қудайың Жаратқан Ийениң алдында мойынлайман“ .⁴ Руўханий қолыңыздан себетти алып, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң қурбанлық орнының алдына қойсын.⁵ Соннан кейін, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында былай деп айтыңлар: „Ата-бабам көшпели арамлы еді. Ол азғантай адамы менен Мысырға барып, сол жерде келгинди болып жасай баслады. Бірақ ол уллы, күшли хәм сансыз халыққа айланды.⁶ Мысырлылар бизлерге жаман қатнаста болып, зулымлық етті хәм аўыр жұмыс ислеўге мәжбүрледі.⁷ Сонда бизлер ата-бабаларымыздың Қудайы Жаратқан Ийеге жалбарынып, дад салдық. Жаратқан Ийе дадымызды еситти хәм бизлердің азап шегип атырғанымызды, ислеп атырған аўыр мийнетимизди, мысырлылардың бизлерге ислеп атырған езиўшилигин көрди.⁸ Соннан кейін, Ол күш-қүдирети, уллы хәм қорқынышлы ислери хәм кәраматлы белгилери менен бизлерди Мысырдан алып шықты.⁹ Ол бизлерди усы жерге алып келди, сүт хәм пал ағып турған усы елди бизлерге берди.¹⁰ Енди, ох, Жаратқан Ийе, бизлерге берген жериңнің биринши зүрәэтин Саған алып келдик“.

Кейін себетти Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдына қойып, Оған сыйыныңлар.¹¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлерге хәм шаңарақларыңызға берген барлық ийгиликли затлары ушын қуўанып, шадланыңлар. Лебийлилер хәм араңызда жасап атырған келгиндилер де сизлер менен бирге байрамласын.

¹² Сизлер үшінши жылы, үсир беретуғын жылы, барлық зүрәэтиңизден оннан бир бөлегин айырып қойыңлар. Сол оннан бириңизди лебийлилерге, келгиндилерге, жетим-жесирлерге бериңлер. Солай етип, олар да қалаларыңызда ишип-жеп тойсын.¹³ Соннан кейін, Қудайыңыз Жаратқан Ийеге былай деп айтыңлар: „Үйимнен мухаддес үсирлерди толығы менен шығарып, Өзиң буйырғаныңдай, буларды лебийлилерге, келгиндилерге хәм жетим-жесирлерге бердим. Сениң хеш бир буйрықларыңды бузбадым, олардың хеш бирин де умытпадым.¹⁴ Аза тутқан ўақтымда, мухаддес үсирден жемедим, харам болған ўақтымда да, оларға тиймедим хәм өлилердің әрўақларына усындадым. Қудайым Жаратқан Ийе, Сениң сөзиңе қулақ салдым хәм маған буйырғанларыңның хәммесин орынладым.¹⁵ Енди аспандағы мухаддес мәканыңнан бизлерге нәзериңди түсир! Ата-бабаларымызға ишкен антың бойынша бизлерге берген сүт хәм пал ағып турған елге хәм Израил халқына берекет бер“.

Қудайдың халқы

¹⁶ Бүгін Қудайыңыз Жаратқан Ийе усы қағыйдаларға хәм нызамларға әмел қылыўыңызды буйырып атыр. Буларды пүткил жүрегиңиз хәм пүткил

жаныңыз бенен муқиятлы түрде орынлаңлар. ¹⁷ Бүгін сизлер: „Жаратқан Ийе бизлердің Құдайымыз, Оның жолларынан жүремиз, Оның қағыйдаларына, бұйрықтарына хәм нызамларына әмел қыламыз, Оған бойсынамыз“, – деп ашық тән алдыңыз. ¹⁸ Бүгін Жаратқан Ийе сизлерге берген үәдеси бойынша сизлерди Өз халқы, Өз ғәзийнеси екенин жәриялайды. Оның барлық бұйрықтарына әмел қылыңлар. ¹⁹ Ол сизлерди Өзи жаратқан барлық халықлардан жоқары қылады. Сизлер алғыс-мақтауға хәм хұрметке ерисесиз. Оның берген үәдеси бойынша, сизлер Құдайыңыз Жаратқан Ийениң мухаддес халқы боласыз».

27

Эбал тауындағы қурбанлық орын

¹ Муўса менен Израилдың ақсақаллары халыққа былай деп бұйырды: «Бүгін мен сизлерге берген бұйрықларға әмел қылыңлар. ² Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге берип атырған елге кириў ушын Иордан дәрьясынан кесип өткениңизден кейин, үлкен тасларды орналастырып, оларды хәклек шығыңлар. ³ Ата-бабаларыңыздың Құдайы Жаратқан Ийениң сизлерге берген үәдеси бойынша, Ол сизлерге беретуғын сүт хәм пал ағып турған елге киргениңизде, бул нызамдағы барлық сөзлерди сол тасларға жазыңлар. ⁴ Иордан дәрьясынан кесип өткеннен кейин, бүгін сизлерге бұйырғанымдай, тасларды Эбал тауына орнатып, оларды хәклек шығыңлар. ⁵ Ол жерде Құдайыңыз Жаратқан Ийеге арнап басқа таслардан бир қурбанлық орын қурыңлар. Қурбанлық орын соғылатуғын тасларға темир әсбап тийгизбеңлер. ⁶ Құдайыңыз Жаратқан Ийениң сол қурбанлық орнын жонылмаған таслардан қурыңлар. Қурбанлық орынның үстинде Құдайыңыз Жаратқан Ийеге жандырылатуғын қурбанлықлар усыныңлар. ⁷ Татыўлық қурбанлықларын да сол жерде шалып, жеңлер хәм Құдайыңыз Жаратқан Ийениң алдында шадланыңлар. ⁸ Сол орнатылған тасларға нызамның барлық сөзлерин түсиникли етип жазып шығыңлар».

⁹ Соннан кейин, Муўса менен лебийли руўханийлер пүткил израиллыларға: «Хәй, Израил, үнсизлик сақлап, кулақ салыңлар! Бүгін Құдайыңыз Жаратқан Ийениң халқы болдыңыз. ¹⁰ Құдайыңыз Жаратқан Ийеге кулақ салыңлар, бүгін мен сизлерге берип атырған Оның бұйрықтарына хәм қағыйдаларына әмел қылыңлар», – деди.

Бойсынбаўшылық себепли келетуғын нәлетлер

¹¹ Сол күни Муўса халыққа былай деп бұйырды: ¹² «Иордан дәрьясынан өткениңизден кейин, халыққа айтылатуғын жарылқаўды тастыйықлаў ушын,

Гериззим тауында мына урыулар турсын: Шимон, Лебий, Яхуда, Иссахар, Юсуп хәм Бенямин. ¹³ Ал айтылатуғын нәлетлерди тастыйықлау ушын, мына урыулар Эбал тауында турсын: Рубен, Гад, Ашер, Зебулон, Дан хәм Нафталий. ¹⁴ Лебийлилер пүткил Израил халқына бәлент дауыс пенен былай деп айтсын:

¹⁵ „Жаратқан Ийеге жеркенишли болған қолдан соғылған ойма ямаса қуйма бут ислеп, оны жасырын түрде орнатқан адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

¹⁶ „Ата-анасына хұрметсизлик қылған нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

¹⁷ „Өз қоңсысының жер шегарасын жылыстырған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

¹⁸ „Соқыр адамды жолдан адастырған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

¹⁹ „Келгинди хәм жетим-жесирлер хұким етилгенде, олардың хұқықын аяқ асты қылған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²⁰ „Әкесин шерменде қылып, оның хаялы менен жатқан адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²¹ „Қандай да бир хайуан менен жынысый қатнас ислеген адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²² „Анасынан ямаса әкесинен тууылған әжапасы яки қарындасы менен жатқан адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²³ „Қәйин енеси менен жатқан адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²⁴ „Биреуді жасырын түрде өлтирген адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²⁵ „Айыпсыз биреуді өлтириу ушын, пара алған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын.

²⁶ „Усы нызамға әмел қылмай, буларды орынламаған адам нәлетий болсын!“

Пүткил халық: „Аўмийин!“ – деп айтсын».

¹ «Егер Құдайыңыз Жаратқан Ийениң сөзине қулақ салып, бүгін мен сизлерге жеткеріп атырған Оның барлық бұйрықтарын муқиятлы түрде орынласаңыз, Ол сизлерді жер жүзіндегі пүткіл халықтардан жоқары қылады. ² Құдайыңыз Жаратқан Ийениң сөзін тыңласаңыз, үстиңізге мына берекетлер жауады хәм берекетли боласызлар:

³ Қалада да, атызда да берекетли боласыз.

⁴ Үбирли-шүбирли болып жарылқанасыз. Жериңиздің зүрәәти мол болады, малларыңыздың төллери – пада хәм сүриўлериңиздің бузаўлары менен қозылары көп болады.

⁵ Дән себетлериңиз хәм қамыр табақларыңыз берекетли болады.

⁶ Үйде де, дүзде де хәр бир исиңиз берекетли болады.

⁷ Жаратқан Ийе сизлерге хұжим қылған душпанларыңызды жеңилиске ушыратады. Олар сизлерге бир тәрәптен хұжим етсе, сизлерден тумлы-тусқа қашып кетеди.

⁸ Жаратқан Ийениң бұйрығы менен ғәллекханаңыз толы болады. Қол урған хәр бир исиңизди Жаратқан Ийе берекетлейди. Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге беріп атырған елде сизлерді жарылқайды.

⁹ Құдайыңыз Жаратқан Ийениң бұйрықтарына әмел қылып, Оның жоллары менен жүрсеніз, Жаратқан Ийе сизлерге ант ишкениңдей, сизлерді Өзиниң мухаддес халқы қылады. ¹⁰ Жер жүзіндегі барлық халықтар сизлердің Жаратқан Ийеге тийисли екениңизди көріп, сизлерден қорқатуғын болады.

¹¹ Жаратқан Ийе сизлерге беремен деп, ата-бабаларыңызға ант ишкен елде молшылықта жасауыңызды тәмийинлейди. Үбирли-шүбирли боласыз, малларыңыздың төллери көбейеди хәм жериңиздің зүрәәти мол болады.

¹² Жаратқан Ийе елиңізге өз ўақтында жауын жаудырыў ушын аспандағы бай ғәзийнесин ашады хәм қол урған хәр бир исиңізге берекет береді. Көп халықтарға қарыз бересіз, өзлериңиз болса, қарыз алмайтуғын боласыз.

¹³ Бүгін мен сизлерге жеткеріп атырған Құдайыңыз Жаратқан Ийениң бұйрықтарын тыңлап, оларды муқиятлы түрде орынласаңыз, Ол сизлерді қуйрық емес, ал бас қылады. Сизлер төменде емес, ал жоқарыда боласыз.

¹⁴ Бүгін мен сизлерге жеткеріп атырған бұйрықтардан оңға да, солға да шығып кетпеңдер, басқа құдайларға еріп, оларға табынбаңдар.

Нәлетлер

¹⁵ Бирақ, егер де Құдайыңыз Жаратқан Ийеге қулақ салмай, бүгін мен сизлерге жеткеріп атырған Оның бұйрықтарын хәм қағыйдаларын муқиятлы түрде орынламасаңыз, мына нәлетлер басыңызға түседі:

¹⁶ Қалаңызда да, атызыңызда да нәлетли боласыз.

¹⁷ Дән себетлериңиз хәм қамыр табақларыңыз нәлетли болады.

¹⁸ Ул-қызға зар болып, жериңіз зүрәәтсиз, сыйырларыңыз хәм сүриўлериңіз көбеймей, нәлетий боласыз.

¹⁹ Үйде де, дүзде де хәр бир исиңиз нәлетий болады.

²⁰ Жаратқан Ийеден жүз бурып, жаўызлық ислегениңиз ушын, қол урған хәр бир исиңизде Ол сизлерди нәлетке хәм бәле-қадаға дуўшар қылады. Исиңиз оңынан келмейди. Ақырында, тез арада үстиңизге апат жаўып, пүткиллей жоқ боласыз. ²¹ Сизлер мүлик етиў ушын баратырған елиңизге Жаратқан Ийе оба кеселлигин жиберип, сизлерди жоқ қылады. ²² Ол сизлерди даўасыз кеселликке, ысытпа хәм безгекке дуўшар қылады. Соның менен бирге, жаздың саратан ыссысын хәм курғақшылық жиберип, егинлериңизди күйик бастырып, қуўратып таслайды. Сизлер өлип кеткениңизше, усы апатлар изиңизден қалмайды. ²³ Төбеңиздеги аспан қола сыяқлы, аяғыңыздың астындағы жер темир сыяқлы болып қалады. ²⁴ Сизлер жоқ болып кетпегениңизше, Жаратқан Ийе аспаннан жаўынның орнына елиңизге шаң-тозаң жаўдырады.

²⁵ Жаратқан Ийе сизлерди душпанларыңызға тәслим етеди. Сизлер оларға бир тәрәптен хұжим етсеңиз, олардан тумлы-тусқа қашып кетесиз. Жер жүзиндеги барлық патшалықлар сизлердиң аянышлы аўхалыңызды көрип, хұрейлери ушып кетеди. ²⁶ Өликлериңиз барлық қусларға хәм жабайы хайўанларға жем болады, оларды қуўып жиберетуғын хеш ким болмайды. ²⁷ Жаратқан Ийе мысырлыларға жиберген даўасы жоқ шыйқанлар, қотыр жаралар хәм қышымаларға сизлерди дуўшар етеди. ²⁸ Соның менен бирге, Ол сизлерди жинлилик, соқырлық, естен айырылыў бәлелери менен жазалайды. ²⁹ Соқыр адам түнде сыйпаланып жүргениңдей, сизлер күндизги ўақыт сыйпаланып жүресиз. Ислеген хәр бир исиңизде табыссыз боласыз, үзликсиз езилип, тоналасыз хәм сизлерди қутқаратуғын хеш ким болмайды.

³⁰ Бир қыз бенен некеден өтесиз, бирақ оны басқа биреў зорлайды. Үй саласыз, бирақ оның ишине кирип, жасай алмайсыз. Жүзим бағын отырғызасыз, бирақ жүзиминен жей алмайсыз. ³¹ Малыңыз көз алдыңызда сойылады, бирақ гөшинен жей алмайсыз. Ешегиңизди сизлерден зорлап тартып алады хәм қайтарып бермейди. Қой-ешкилериңиз душпанларыңызға бериледи. Сизлерди қутқаратуғын хеш ким болмайды. ³² Ул-қызларыңыз көз алдыңызда басқа халықларға қул етип бериледи. Қолыңыздан хеш нәрсе келмегенликтен, хәр күни олардың қайтып келиўин күтип, жолына көз тигип, көзлериңиз талады. ³³ Сизлер танымайтуғын бир халық келип, жериңиздиң зүрәәтин хәм барлық мийнетиңиздиң мийўесин жейди. Өмириңиз бойы жәбирленип, езилесиз. ³⁴ Усыларды көзлериңиз бенен көрип, ақыл-есиңизден айырыласыз. ³⁵ Жаратқан Ийе сизлерди басыңыздан аяғыңыздың ушына дейин даўасы жоқ жара хәм шыйқанлар менен қаплайды.

³⁶ Жаратқан Ийе сизлерди хәм өзлериңизге тайынлаған патшаңызды өзлериңиз де, ата-бабаларыңыз да танымайтуғын бир халыққа сүргинге айдатып жибереди. Ол жерде ағаштан хәм тастан исленген басқа құдайларға табынып, хызмет етесиз. ³⁷ Жаратқан Ийе сизлерди сол басқа халықларға алып барғанда, олар басыңызға түскен апатты көрип, хүрейлери ушып кетеди. Олар сизлерди маскара қылады хәм үстиңизден күледи.

³⁸ Атызларыңызға көп туқым егесиз, бирақ аз зүрәәт аласыз. Себеби зүрәәтиңизди шегиртке жеп кетеди. ³⁹ Жүзим бағын отырғызып, тәрбиялайсыз, бирақ оның шарабын ишпейсиз, жүзимин термейсиз. Өйткени оларды курт жеп кетеди. ⁴⁰ Елиңиздиң хәмме жеринде зәйтүн бағы болса да, оның майын үстиңизге жаға алмайсыз. Себеби зәйтүн ағашларының мийуелери төгилип қалады. ⁴¹ Сизлер ул-қызлы боласыз, бирақ өзлериңизге буйырмайды, оларды сүргин қылып алып кетеди. ⁴² Барлық мийуе ағашларыңыздың мийуелерин хәм жериңиздиң зүрәәтин шегирткелер жеп кетеди.

⁴³ Сизлердиң араңызда жасап атырған келгиндилердиң жағдайы жоқарылап күшейеди, ал сизлер болса, төменлейсиз. ⁴⁴ Олар сизлерге қарыз беретугын болады, ал сизлер болса, оларға қарыз бере алмайсыз. Олар бас, ал сизлер қуйрық боласыз.

⁴⁵ Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге қулақ салмай, Оның берген буйрықларына хәм қағыйдаларына әмел қылмасаңыз, усы нәлетлер басыңызға жауып, сизлерди жоқ қылмағанша, изиңизден қалмай, жетип алады. ⁴⁶ Бул нәлетлер сизлер хәм урпағыңыз ушын, Қудай берген жазаның мәңги белгиси болып қалады. ⁴⁷ Себеби хәмме нәрсе молшылық ўақытта, сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийеге шадлы хәм куўанышлы түрде хызмет етпедиңиз. ⁴⁸ Соның ушын, Жаратқан Ийе сизлерге жиберген душпанларға қуллық етесиз, аш, суўсыз хәм жалаңаш қалып, хәмме нәрсеге мүтәж боласыз. Жаратқан Ийе[°] сизлерди жоқ етпегенше, мойныңызға темир мойынтырық салып қояды.

⁴⁹ Жаратқан Ийе сизлерге қарсы узақтан, дүньяның басқа шетинен бир халықты төменге тасланып атырған бүркиттей етип жибереди. Сизлер олардың тилин түсинбейсиз. ⁵⁰ Бул халық қорқынышлы болып, жасы үлкенлерге рехим, жасы кишилерге мийрим-шәпәәт көрсетпейди. ⁵¹ Олар сизлерди жоқ қылмағанша, малларыңыздың төллерин хәм жериңиздиң зүрәәтин жейди. Сизлерге дән де, шарап та, зәйтүн майын да, сыйырларыңыздың бузаўларын да, қойларыңыздың қозыларын да қалдырмайды. Сонда сизлер жоқ болып кетесиз. ⁵² Олар Қудайыңыз

[°]28.48 Жаратқан Ийе – ямаса „Душпанларыңыз“.

Жаратқан Ийе сизлерге беріп атырған елдегі барлық қалаларды қамал қылады. Сизлер исенген бийік хәм беккем дийўаллар жер менен жексен болады.

⁵³ Душпаныңыз қамал қылып, қысқыға алғанда, сизлер өз перзентлериңизди, Қудайыңыз Жаратқан Ийе өзлериңизге берген ул-қызларыңызды жейсиз.

⁵⁴ Араңыздағы ең мүләйим, ең нәзик адам да туўысқанына, хаялына хәм аман қалған балаларына жаны ашымай, ⁵⁵ өзи жеп отырған баласының гөшин қызғанып, олардың хеш бири менен бөлиспейди. Өйткени сизлерди душпаныңыз қамал қылып, қысқыға алғаны себепли қалаларыңызда хеш қандай аўқат қалмайды. ⁵⁶ Араңыздағы ең мүләйим, ең нәзик хаял, мүләйимлиги хәм нәзиклигинен аяғын жерге басыўды қәлемейтуғын хаял сүйикли күйеўине, өз ул-қызына жаны ашымай, ⁵⁷ аш болғанлықтан, туўған баласын хәм баласының жолдасын жасырынша жеп, олар менен бөлиспейди. Себеби душпаныңыз сизлерди қамал қылып, қысқыға алғанлықтан, усындай қыйын аўхалда қалып қоясыз.

⁵⁸ Усы китапта жазылған нызамның барлық сөзлерин муқиятлы түрде орынламай, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң уллы хәм айбатлы атынан қорқпасаңыз, ⁵⁹ Ол сизлерди хәм урпағыңызды қорқынышлы, уллы хәм үзликсиз апатларға, және де, аўыр хәм даўасыз кеселликлерге дуўшар қылады. ⁶⁰ Сизлерди қорқынышқа салған Мысырдағы барлық кеселликлерди сизлерге және жибереди хәм олардан хеш қашан шыпа таба алмайсыз.

⁶¹ Сизлер жоқ болып кетпегениңизше, Жаратқан Ийе усы Нызам Китабында жазылмаған хәр түрли аўырыўлар менен апатларды басыңызға дөндиреди.

⁶² Сизлер аспандағы жулдызлар сыяқлы көп едиңиз, бирақ Қудайыңыз Жаратқан Ийеге кулақ салмағаныңыз ушын, саныңыз азайып қалады.

⁶³ Жаратқан Ийе сизлерге жақсылық қылып, көбейткенинен қаншелли сүйсинген болса, сизлерди қулатып, жоқ еткенде де, соншелли сүйсинеди. Мүлик етип алыў ушын баратырған елден сизлерди суўырып, ылақтырып жибереди.

⁶⁴ Жаратқан Ийе сизлерди дүньяның арғы шетинен берги шетине дейин, барлық халықлардың арасына тарқатып жибереди. Ол жерде өзлериңиз де, ата-бабаларыңыз да танымаған ағаштан хәм тастан исленген басқа қудайларға табынасыз. ⁶⁵ Бирақ сол халықлардың арасында тынышлығыңыз да, дем алатуғын бир жериңиз де болмайды. Ол жерде Жаратқан Ийе сизлерге титиреген жүреклер, үмитсизлик хәм үмитсиз көзлер береді.

⁶⁶ Өмириңиз қыл үстинде турғандай болып, күни-түни өлимнен қорқып жасайсыз. ⁶⁷ Түнде жүрегиңизди бийлеп алған қорқыныш себепли „Қәнекей, азан болғанда ма еди!“ дейсиз, ал азанда өз көзиңиз бенен көретуғын ўақыялар себепли „Қәнекей, кеш болғанда ма еди!“ дейсиз. ⁶⁸ Жаратқан Ийе

сизлерге Мысырға қайтып бармайсыз, деп айтқан болса да, Ол сизлерди кемелер менен Мысырға қайтадан жибереди. Ол жерде сизлер өзлериңизди душпанларыңызға кул хәм шоры қылып сатыўға хәрекет етесиз, бирақ сизлерди сатып алатуғын қарыйдар болмайды».

29

Моаб елиндеги дүзилген келисимнің шәртлери

¹ Жаратқан Ийе израиллылар менен Хороб таўында дүзген келисиминен тысқары, Моабта израиллылар менен келисим дүзиўди Муўсаға буйырды. Бул келисим төмендегиден ибарат:

² Муўса пүткил Израил халқын бир жерге жыйнап, оларға былай деди: «Жаратқан Ийениң Мысырда көз алдыңызда фараонға, оның хызметкери менен халқына не ислегенлерин көрдиңиз. ³ Оның уллы сынаўларын, белгилерин хәм күдиретли кәраматларын өз көзиңиз бенен көрдиңиз. ⁴ Деген менен, Жаратқан Ийе усы күнге дейин сизлерге түсинетуғын жүрек, көретуғын көз хәм еситетуғын кулақ бермеди. ⁵ Ол сизлерди қырк жыл шөлде алып жүрди. Сонда сизлердиң үст кийимиңиз де, аяқ кийимиңиз де тозбады. ⁶ Жегениңиз нан емес, ишкениңиз шарап ямаса басқа да өткир ишимлик емес еди. Булардың барлығын Оның Қудайыңыз Жаратқан Ийе екенин түсиниўиңиз ушын қылды.

⁷ Усы жерге келгенимизде, Хешбон патшасы Сихон менен Башан патшасы Ог бизлерге қарсы урыс ашты. Бирақ оларды жеңилеске ушыраттық.

⁸ Олардың жерлерин ийелеп, Рубен, Гад урыўларына хәм Менашше урыўының ярымына мүлик етип бердик. ⁹ Енди хәр бир исиңизде табыслы болыўыңыз ушын, усы келисим шәртлерин муқиятлы түрде орынлаңлар.

¹⁰⁻¹¹ Бүгин хәммеңиз – урыў басшыларыңыз, ақсақалларыңыз, қадағалаўшыларыңыз, пүткил Израил еркеклери, балаларыңыз, хаялларыңыз хәм араңызда жасап атырған отыныңызды шабатуғын хәм суўыңызды тасыйтуғын келгиндилер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң алдында турыпсыз.

¹² Бүгин Қудайыңыз Жаратқан Ийениң сизлер менен дүзетуғын келисиминиң күшке миниўи ушын, оны ант ишип тастыйықлаў ушын усы жерде турыпсыз.

¹³ Солай етип, Ол ата-бабаларыңыз Ибрайымға, Ысаққа хәм Яқыпқа ант ишип, сизлерге ўәде бергениңдей, бүгиннен баслап, Ол сизлерди Өз халқы етип белгилесин хәм сизлердиң Қудайыңыз болсын. ¹⁴⁻¹⁵ Мине, Жаратқан Ийе ант пенен дүзетуғын келисимин усы жерде бизлер менен бирге Оның алдында турған тек ғана сизлер менен емес, ал еле дүньяға келмеген әўладларыңыз бенен де дүзип атыр.

¹⁶ Мысырда қалай жасағанымызды, басқа халықлардың жерлеринен қалай

өтип келгенимизди өзлериңиз де билесиз. ¹⁷ Олардың ағаштан, тастан, гүмистен хәм алтыннан исленген жеркенишли бутларын көрдиңиз. ¹⁸ Абайлы болыңлар, сизлердиң араңызда сол халықлардың қудайларына табыныў ушын, Қудайымыз Жаратқан Ийеден жүз буратуғын еркек ямаса хаял, тийре ямаса урыў болмасын. Араңызда бундай зәхәр хәм ашшы мийўе беретугын тамыр болмасын. ¹⁹ Араңызда хеш бир адам усы келисимдеги нәлетлерди еситип турып, кеўлинде: „Өз қәлеўим бойынша жасасам да, бахытлы боламан“, – деп ойламасын. Бундай пикир хәммеңиздиң басыңызға апат алып келеди. ²⁰ Жаратқан Ийе бундай адамды кеширмейди. Жаратқан Ийениң ғәзеби хәм қызғанышы ол адамға қарсы лаўлап жанады. Усы Китапта жазылған барлық нәлетлер оның басына жаўып, Жаратқан Ийе оның атын жер жүзинен өширип таслайды. ²¹ Усы Нызам Китабында жазылған келисимдеги барлық нәлетлер бойынша, Жаратқан Ийе оны Израил урыўларының арасынан жазалаў ушын айырып алады.

²² Келешек әўладлар, балаларыңыз хәм узақ елден келген жат жерли адамлар Жаратқан Ийениң усы елге жиберген апатларын хәм кеселликлерди көреді. ²³ Пүткіл елди отлы күкирт хәм дуз күйдирип таслайды. Жерге хеш нәрсе егип те болмайды, хеш нәрсе өсип те шықпайды, хеш қандай шөп те көгермейди. Елиңиз Жаратқан Ийениң лаўлаған ғәзебинен жер менен жексен болған Содом, Гомора, Адма хәм Себойым сыяқлы болып қалады. ²⁴ Пүткіл халықлар: „Жаратқан Ийе бул елге не ушын бундай қылды? Бундай ғәзептиң төгилиўиниң себеби неде екен?“ – дейди.

²⁵ Сонда оларға мынадай жуўап болады: „Бул халық ата-бабаларының Қудайы Жаратқан Ийениң келисиминен бас тартты. Жаратқан Ийе оларды Мысырдан алып шыққанда, олар менен усы келисимди дүзген еди. ²⁶ Олар өзлери танымаған, Жаратқан Ийе өзлерине үлес қылып бермеген басқа қудайларға хызмет етип, табынып кетти. ²⁷ Сол себепли Жаратқан Ийениң ғәзеби қайнап, усы китапта жазылған барлық нәлетлерди усы елге жаўдырды. ²⁸ Ол қатты ашыўланып, күшли ғәзеби менен оларды өз елинен суўырып алып, бүгин көрип турғаныңыздай, басқа елге ылақтырып жиберди. Олар бүгинге дейин сол елдерде жасап атыр“.

²⁹ Жасырын қылмыслар Қудайымыз Жаратқан Ийеге тийисли. Бирақ ашылған қылмысларды усы нызамның шәртлери бойынша жазалаў мәңгиге бизлерге хәм урпақларымызға тапсырылған».

30

Қайта тиклениўдиң хәм жарылқаўдың шәртлери

¹ «Мен сизлерге айтқан усы барлық жарылқаўлар ямаса нәлетлер басыңызға

түскенде, Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди тарқатып жиберген халықтардың арасында усыларды есиңизге түсиресиз. ² Сол ўақытта бүгин сизлерге буйырғанымдай, сизлер хәм урпақтарыңыз Құдайыңыз Жаратқан Ийеге қайтып, пүткил жүрегиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен Оған қулақ салсаңыз, ³ Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге рехим қылып, сүргин болған жериңизден қайтарып алып келеди. Сизлерди арасына тарқатып жиберген халықтардың ишинен қайтадан жыйнап алады. ⁴ Дүньяның басқа шетине сүргин болсаңыз да, Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди жыйнап, қайтарып алып келеди. ⁵ Сизлерди ата-бабаларыңыздың мүлик етип алған елине алып келеди. Сол жерди мүлик етип алғаныңызда, Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерге жақсылық алып келеди хәм сизлерди ата-бабаларыңыздан да гөре көбейтеди. ⁶ Сизлердиң хәм урпақтарыңыздың жүреклерин сүннетлейди. Сонда Оны пүткил жүрегиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен сүйип, өмирге ийе боласыз. ⁷ Құдайыңыз Жаратқан Ийе барлық нәлетлерди сизлерди жек көрип, қуўдалаған душпанларыңыздың үстине жаўдырады. ⁸ Сизлер Жаратқан Ийениң сөзине және қулақ салып, бүгин мен сизлерге берип атырған буйрықтардың хәммесине әмел қыласыз. ⁹ Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди қол урған хәр бир исиңизде табыссыз қылады. Сизлер үбирли-шүбирли боласыз, малларыңыз көбейеди хәм жерлериңиздиң өними мол болады. Жаратқан Ийениң ата-бабаларыңыздан қаншелли кеўли толған болса, сизлерден де соншелли кеўли толады хәм сизлерди табысқа еристиреди. ¹⁰ Бирақ Құдайыңыз Жаратқан Ийеге қулақ салың, усы Нызам Китабында жазылған Оның буйрықтарына, қағыйдаларына әмел қылың хәм пүткил жүрегиңиз хәм пүткил жаныңыз бенен Жаратқан Ийеге қайтың.

¹¹ Бүгин мен сизлерге берип атырған буйрық сизлер ушын қыйын емес ямаса сизлер жетип бара алмайтуғындай узақта емес. ¹² Сизлер: „Бизлер буйрықты тыңлап, оны орынлаўымыз ушын, ким аспанға шығып, оны алып келеди?“ – деп айтатуғындай, ол аспанда емес. ¹³ Сизлер: „Бизлер буйрықты тыңлап, оны орынлаўымыз ушын, ким теңиздиң арғы жағына барып, оны алып келеди?“ – деп айтатуғындай, ол теңиздиң арғы жағында да емес.

¹⁴ Керисинше, Құдайдың сөзи сизлерге жүдә жақын, орынлаўыңыз ушын, ол сизлердиң аўзыңызда хәм жүрегиңизде.

¹⁵ Мине, бүгин мен сизлердиң алдыңызға өмир менен ийгиликте, өлим менен жаўызлықты қойып атырман. ¹⁶ Бүгин мен сизлерге Құдайыңыз Жаратқан Ийени сүйиўди, Оның жолы менен жүриўди, буйрықтарына, қағыйдаларына хәм нызамларына әмел қылыўды буйыраман. Сонда сизлер аман жасайсыз, көбейесиз хәм мүлик етиў ушын баратырған елде Құдайыңыз Жаратқан Ийе сизлерди жарылқайды.

¹⁷ Бирақ, егер де сизлер жүрегиңизди басқа жаққа бурып, буларға қулақ

салмай, жолдан азғырылсаңыз хәм басқа қудайларға табынып, хызмет етсеңиз, ¹⁸ онда сизлерге сөзсиз жоқ болатуғыныңызды билдиремен. Иордан дәрьясынан өтип, мүлик етип алатуғын елде көп жасамайсыз.

¹⁹ Бүгин мен сизлерге өмир ямаса өлимди, жарылқаў ямаса нәлетти таңлаў мүмкиншилигин бердим. Буған аспан менен жерди сизлерге қарсы гүә етип қояман. Өмирди таңлаң, сонда сизлер де, балаларыңыз да жасайсыз.

²⁰ Қудайыңыз Жаратқан Ийени сүйиң, Оның сөзине қулақ салып, Оған садық болың. Өйткени Ол сизлердиң өмириңиздур. Жаратқан Ийе ата-бабаларыңыз Ибрайым, Ысақ хәм Яқыпқа беремен, деп ант ишкен елде сизлердиң өмириңиз узақ болады».

31

Ешуаның Муўсаның орнына тайынланыўы

(Санлар 27:15-23)

¹ Муўса пүткил Израил халқына жоқарыдағы сөзлерди айтып болғаннан кейин, ² былай деди: «Хәзир мен бир жүз жигирма жастаман. Буннан былай, мен сизлерге басшылық ете алмайман. Оннан қала берсе, Жаратқан Ийе маған: „Иордан дәрьясының арғы жағына өтпейсең“, – деп айтқан еди.

³ Сизлер Қудайыңыз Жаратқан Ийениң басшылығында Иорданның арғы жағына өтесиз. Ол сол жерде жасайтуғын халықларды жоқ қылады. Сизлер олардың еллерин мүлик етип, ийелеп аласыз. Жаратқан Ийениң сөзи бойынша Ешуа сизлерге басшылық қылады. ⁴ Жаратқан Ийе амор халқының патшалары Сихон менен Огты өлтирип, олардың елин жоқ қылғанындай, усы халықларды да жоқ қылады. ⁵ Жаратқан Ийе оларды сизлерге тәслим қылады. Оларға мен сизлерге буйырғанымдай ислеңлер. ⁶ Күшли хәм батыр болыңлар! Олардан қорқып, сескенип жүрмеңлер. Өйткени Қудайыңыз Жаратқан Ийе сизлер менен бирге барады. Ол сизлерди тәрк етпейди хәм таслап кетпейди».

⁷ Соннан кейин, Муўса Ешуаны шақырып алып, пүткил израиллылардың алдында оған былай деди: «Күшли хәм батыр бол! Себеби сен Жаратқан Ийе ата-бабаларыңызға беремен деп ант ишкен елге бул халық пенен бирге барасаң хәм елди мүлик етип, оларға сен бересең. ⁸ Жаратқан Ийениң Өзи сениң алдында жүрип, саған яр болады. Ол сени тәрк етпейди хәм таслап кетпейди. Қорқпа хәм жүрексиз болма».

Хәр жети жылда нызамның оқылыўы

⁹ Муўса усы нызамды жазып, Жаратқан Ийениң Келисим сандығын алып жүрген лебийли руўханийлерге хәм Израил халқының барлық ақсақалларына

берди. ¹⁰ Кейин Муўса оларға былай деп буйырды: «Хәр жетинши жылдың, қарызлар кешип жиберилетуғын жылдың ақырында, Қос байрамында усы нызамды оқыңлар. ¹¹ Қудайыңыз Жаратқан Ийениң таңлаған жеринде, Оның алдында жыйналған пүткил Израил халқына усы нызамды оқып бериңлер. ¹² Барлық еркеклерди, хаялларды, балаларды хәм қалаларыңызда жасап атырған келгиндилерди жыйнаң. Солай етип, олардың хәр бири оны еситип, үйренип алсын хәм Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқсын. Усы нызамның барлық сөзлерин муқыятлы түрде орынласын. ¹³ Нызамды билмейтуғын урпақларыңыз да еситсин. Солай етип, сизлер мүлик ететуғын Иордан дәрьясының арғы жағындағы елде, олар өмири даўамында Қудайыңыз Жаратқан Ийеден қорқыўды үйренсин».

Жаратқан Ийениң Муўсаға берген ең соңғы буйрығы

¹⁴ Жаратқан Ийе Муўсаға: «Сениң өлимиң жақынлап қалды, Ешуаны шақыр хәм екеўиңиз де Ушырасыў шатырына келиң. Мен оған орынлайтуғын ўазыйпаларын тапсыраман», – деди. Муўса менен Ешуа Ушырасыў шатырына барып турды. ¹⁵ Кейин Жаратқан Ийе минара сыяқлы булт ишинде көринди. Булт шатырдың кирер аўзының үстинде турды. ¹⁶ Жаратқан Ийе Муўсаға былай деди: «Жақында өлип, ата-бабаларыңа қосылсаң. Ал бул халық өзлери киретуғын елде Маған опасызлық қылады, сол елдиң қудайларына ерип, хызмет етип кетеди. Олар Меннен бас тартып, олар менен дүзген келисимимди бузады. ¹⁷ Сонда Мен оларға ғәзепленип, таслап кетемен хәм олардан жүз бураман. Олар басқаларға аңсат олжа болып қалады. Басларына сансыз қайғылар хәм апатлар келген күни, олар: „Усы қайғылардың басымызға түсиўи Қудайымыз бизлер менен бирге болмағаны ушын емес пе?“ – дейди. ¹⁸ Басқа қудайларға ерип, қылған жаўызлықлары ушын, сол күни Мен сөзсиз олардан жүзимди бураман.

¹⁹ Енди өзлериңиз ушын мына жырды жазып алың, оны израиллыларға үйретиң хәм олар ядлап алсын. Солай етип, бул жыр израиллыларға қарсы Мениң гүўалығым болсын. ²⁰ Мен ата-бабаларына ант ишкенимдей, оларды сүт хәм пал ағып турған елге алып киремен. Олар ишип-жеп тойынып, семиреди де, басқа қудайларға ереди хәм оларға хызмет етип кетеди. Олар Мени көзге илмей бас тартып, келисимимди бузады. ²¹ Ал басларына сансыз қайғы хәм апатлар түскенде, бул жыр оларға қарсы гүўалық болады. Себеби олардың әўладлары бул жырды умытпайтуғын болады. Мен беремен деп ант ишкен елге оларды алып келмесимнен алдын, олардың қандай нийетлери бар екенин билемен». ²² Сол күни Муўса усы жырды жазып алып, израиллыларға үйретти.

²³ Жаратқан Ийе Нун улы Ешуаға мынадай буйрық берди: «Күшли хәм

батыр бол! Сен Израил халқын Мен оларға беремен деп ант ишкен елге алып барасаң. Мен сениң менен бирге боламан».

²⁴ Муўса нызамның барлық сөзлерин ақырына дейин орама китапқа жазып болғаннан кейин, ²⁵ Жаратқан Ийениң Келисим сандығын алып жүрген лебийлилерге мына буйрықты берди: ²⁶ «Мына Нызам китабын алып, Қудайыңыз Жаратқан Ийениң Келисим сандығының жанына қойың. Бул ол жерде сизлерге қарсы гүўалық болып тұрсын. ²⁷ Себеби мен сизлердің қозғалаңшы хәм қайсар екениңизди жақсы билемен. Бүгин мен сизлердің араңызда тири болғанымның өзінде Жаратқан Ийеге қарсы шығып атырсыз, ал өлгенимнен кейин, буннан да бетер боласыз. ²⁸ Енди урыўларыңыздың барлық ақсақалларын хәм қадағалаўшыларын маған шақырып келиңдер. Оларға усы сөзлерди айтайын. Аспан хәм жер оларға қарсы гүўа болсын. ²⁹ Мениң өлимимнен соң, сизлердің азғырылыўға түсетуғыныңызды, сизлерге буйырған жолдан шығып кететуғыныңызды билемен. Ыақыттың өтиўи менен бахытсызлыққа дуўшар боласыз. Өйткени сизлер Жаратқан Ийениң нәзеринде жаўыз болған ислерди ислеп, Оның гәзебин келтиресиз».

Муўсаның жыры

³⁰ Соннан кейин, Муўса пүткил Израил жәмийетине мына жырды ақырына дейин айтып берди:

32

- ¹ «Хәй, аспан, кулақ сал, мен айтайын,
Хәй, жер жүзи аўзымнан шыққан сөзлерди тыңла!
- ² Тәлимим жаўындай жаўсын,
Сөзлерим шық яңлы түссин,
Майса шөплерге түскен жаўын тамшысындай,
От-шөплерге қуятуғын мол жаўындай болсын.
- ³ Жаратқан Ийениң атын жәриялайман,
Мақтаңлар Қудайымыздың уллылығын!
- ⁴ Ол мениң сүйенген таўымдур, Оның ислери минсиздур,
Барлық жоллары әдилдур.
Нахақлық қылмайтуғын садақ Қудайдур.
Ол әдил хәм хақыйқатдур.
- ⁵ Бирақ бул бузық хәм турақсыз әўлад,
Оған садақ қалмады.
Соның ушын, Оның балалары емесдур.
Бул олардың шерменделигидур.
- ⁶ Жаратқан Ийениң жақсылығын усылай қайтарасыз ба,

Хәй, ақмақ хәм ақылсыз халық?
Ол сизлерди жаратып, сүлдер берген,
Әкеңиз болған Жаратыўшыңыз емес пе?!

⁷ Әйемги заманды еслен,
Өткен урпақларды ойлаң,
Әкеңизден сораң, ол сизлерге айтып берер,
Ғаррылар сизлерге баянлап берер.

⁸ Қудай Таала халықларға үлес жерлерин берип,
Адамзатты миллетлерге бөлип тарқатқанда,
Халықлардың шегаралары,
Иләхий барлықлардың санына қарай белгиленди.

⁹ Ал Жаратқан Ийениң үлеси Өз халқыдур,
Яқып урпағы Оның пайына түскен мүлкидур.

¹⁰ Жаратқан Ийе Израилды шөлден,
Ызғырған қула дүзден таўып алды,
Оны орап алып, ғамхорлық қылды,
Көзиниң қарашығындай етип қорғады.

¹¹ Ининдегилерин оятып атырған,
Өз палапанларын дөгереклеп айланған,
Қанатларын жайып, палапанларын көтерген,
Қанатлары үстинде оларды алып жүрген бүркиттей,

¹² Жаратқан Ийе жалғыз Өзи Израилды алып жүрди,
Жат қудайдың хеш қандай жәрдемисиз.

¹³ Израилды жердиң таўлы үлкесине отырғызды,
Атыздың өними менен тойдырды.
Оны жартастан аққан пал менен,
Таслы жерден шыққан зәйтүн майы менен тәмийинледи.

¹⁴ Сыйырлардың қатығы, ешкилердиң сүти менен,
Семиз қозылар, Башанның ең жақсы қошқар хәм текелери менен,
Ең сапалы бийдай менен оны тәмийинледи.
Жүзимнен исленген қызыл қандай шарабынан ишкизди.

¹⁵ Ешурун^f семирди де, өжетленип тепкиленди,
Қарны тойды хәм май байлап, жылтырап кетти,

^f**32.15** Ешурун – Израил халқына берилген басқа атама болып, «Әдил» деген мәнисти береді.

Өзин жаратқан Қудайды таслап кетип,
Қутқарыушысы болған сүйенген тауын менсинбеди.

¹⁶ Басқа қудайларға табынып, Қудайдың қызғанышын оятты,
Жеркенишли бутлары менен Оны ғәзепке миндирди.

¹⁷ Олар қудай болмаған жинлерге,
Өзлери танымаған басқа қудайларға,
Ата-бабалары қорқпаған, кейин пайда болған,
Таза қудайларға қурбанлық берди.

¹⁸ Сени туўған Тауды еслемедиң,
Сени дүньяға келтирген Қудайды умытып кеттиң.

¹⁹ Жаратқан Ийе буларды көрип, олардан жүз бурды,
Өйткени Өз ул-қызлары Оның ғәзепине тийди.

²⁰ Ол былай деди: „Бул халықтан жүз бураман,
Олардың ақыбети не болатуғынын көремен.
Себеби олар тураксыз нәсил, опасыз балалардур.

²¹ Олар қудай болмаған бутлары менен,
Мениң қызғанышымды оятты,
Бийхууда бутлары менен Мениң ғәзепиме тийди.
Мен де халық болмаған бир халық пенен,
Олардың қызғанышын оятаман.

Ақылсыз бир халық пенен, олардың ғәзепине тийемен.

²² Себеби сизлерге қарсы ғәзепим оттай лаўлап,
Өлилер мәканының түпкирине дейин жанып кетти,
Ол жер жүзин хәм оның өнимлерин күйдирип жоқ етеди,
Таудың негизги тырнағын жандырып жибереди.

²³ Олардың басына апат жаўдыраман,
Оқларымды оларға қарсы толық жумсайман.

²⁴ Ашлық олардың диңкесин қуртады,
Ысытпа кеселлиги жанып күйдиреди,
Оба олардың жанын алады.

Жыртқыш хайуанларды жиберемен оларға қарсы,
Жер баўырлаўшылар зәхәрин шашады.

²⁵ Көшелерде жигит хәм қызларды қылыш өлтиреди,
Үйлеринде қорқыныш бийлик қылады,
Емизиўли бала да, ақ шашлы ғаррылар да аман қалмайды.

²⁶ Оларды тас-талқан етер едим,
Адамлардың арасынан олардың атларын өширип таслар едим.

²⁷ Бирақ душпанлар мақтанып жүрмесин,
Олар надурьс түсинбесин, дедим.
Булардың барлығын ислеген Жаратқан Ийе емес,
Бизлер өзлеримиз жеңиске еристик, – деп ойламасын дедим“.

²⁸ Израил ақылын жойтқан халықдур,
Оларда хеш қандай сезим жоқдур.

²⁹ Қәнекей, оларда ақыл болғанда, түсинер еди,
Ақыбети не болатуғынын билер еди!

³⁰ Сүйенген Таўы оларды сатпағанда,
Жаратқан Ийе Өз халқын жаўға тәслим етпегенде,
Душпанның бир адамы мың израиллыны куўа алар ма еди?
Еки адамы он мың адамды куўғын қыла алар ма еди?

³¹ Хәттеки, мойындайды душпанларымыз,
Жартасымыздың* уқсамайтуғынын олардың жартасына.

³² Олардың жүзим шақалары Содом шақасынан,
Бағлары Гомора бағларынандур.
Жүзим мийўелери зәхәрге толы,
Ашшыдур жүзим солқымлары.

³³ Шараплары жыланның зәхәри,
Кобраның өлтиретуғын уўыдур.

³⁴ Жаратқан Ийе былай дейди:

„Израил душпанларының жаўызлықларын дизип қойдым,
Оларды жазалаў ушын, фәзийнеме мөрлеп қойдым.

³⁵ Өш алыў Мениң қолымда, Өзим жаза беремен,
Ўақты келгенде, олардың аяқлары таяды,
Жақындур олардың кулайтуғын күни,
Жаза күни жүдә жақын қалды“.

³⁶ Жаратқан Ийе Өз халқының хуқықын қорғайды,
Олардың күши хәлсизленип,
Елде кул хәм еркли адамлардың аман қалмағанын көргенде,
Оларға жаны ашыйды.

³⁷ Сонда Жаратқан Ийе Өз халқына былай дейди:
„Исенген қудайларыңыз қай жерде?
Сизлердин пана тапқан жартасыңыз қәне?

³⁸ Қурбанлықларыңыздың майын жеген,
Ишимлик садақаларыңызды ишкен,
Қаяқта сол бир қудайларыңыз?

Енди олар келип, сизлерге жәрдем берсин!
Сизлерди солар қорғасын!

³⁹ Билип қойыңлар, жалғыз Мен Құдайман,
Меннен басқа құдай жоқдур!
Өлтиретуғын да, тирилтетуғын да Мен,
Жарақатлайтуғын да, шыпа беретуғын да Мен боламан.
Хеш ким Мениң қолымнан қутыла алмас.

⁴⁰ Қолымды аспанға көтеремен,
Мәңги бар Болыұшы атым менен ант ишемен:

⁴¹ Мен жалтылдаған қылышымды қайрайман,
Әдиллик орнатыў ушын, оны қолыма аламан,
Сөйтип, душпанларымнан өш аламан,
Мени жек көргенлерди жазалайман.

⁴² Оқларымды қан менен мәс етемен,
Қылышымды ет пенен тойдыраман.
Өликлер хәм тутқынлардың қаны ағады,
Душпан басшыларының баслары кесиледи“.

⁴³ Хәй, халықлар, Оның халқын қутлықлаңлар,
Өйткени Ол қулларының қанының қунын талап қылар.
Душпанларынан өш алып,
Өз халқының елин пәклер».

⁴⁴ Муўса Нун улы Ешуа менен бирге келип, усы жырды халыққа айтып берди.

Муўсаның соңғы көрсетпелери

⁴⁵ Муўса усы сөзлердің хәммесин пүткил Израил халқына айтып болғаннан кейин, ⁴⁶ оларға былай деди: «Бүгин мен сизлерге жеткерген усы сөзлердің хәммесин жүрегиңизде сақлаң. Усы нызамның барлық сөзлерин муқыятлы түрде орынлаң, деп балаларыңызға буйырың. ⁴⁷ Булар бос сөзлер емес, ал сизлердің өмириңиздур. Иордан дәрьясынан өтип, мүлик ететуғын елде усы сөзлердің саясында сизлердің өмириңиз узақ болады».

⁴⁸ Жаратқан Ийе сол күни Муўсаға былай деди: ⁴⁹ «Моаб елиндеги Ерихоның қарсысындағы Абарим таўларының бири болған Небо таўына шық. Сол жерден Мен Израил халқына мүлик етип берип атырған Кенаан жерине қара. ⁵⁰ Әжағаң Харон Хор таўында өлип, ата-бабаларына қосылғаны сыяқлы, сен де усы таўға шығып, өлесен хәм ата-бабаларыңа қосыласаң. ⁵¹ Себеби екеуиңиз де Син шөлинде, Қадештеги Мериба суўларында израиллылардың

алдында Маған опасызлық қылып, мухаддеслигимди тән алмадыңыз.

⁵² Соның ушын, сен Мен Израил халқына берип атырған жерди тек узақтан көресен, бірақ оған кирмейсең».

33

Муўсаның Израил урыўларын жарылқаўы

¹ Қудайдың адамы Муўса өлиминен алдын израиллыларға ақ пәтиясын берип, ² былай деди:

«Жаратқан Ийе Синай таўынан келди,
Сеирден Өз халқына қуяштай көтерилди,
Паран таўынан нур шашты.

Он мындай периште менен бирге келди,
Оң қолында лаўлаған от бар еди.

³ Аўа, Жаратқан Ийе халқы Израилды сүйеди,
Өзине бағышланған барлық адамларды қорғайды.

Олар Жаратқан Ийениң аяқларына бас урады,
Хәм Оның сөзлерин қабыллайды.

⁴ Муўсаның бизлерге берген нызамы,
Яқып жәмийетиниң бахалы мүлки болды.

⁵ Израилдың урыўлары хәм басшылары бир жерге жыйналғанда,
Жаратқан Ийе Ешурунның* патшасы болды».

⁶ Муўса Рубен урыўы ҳаққында былай деди:
«Рубен урыўы жасасын, өлмесин,
Халқының саны аз болса да, аман болсын».

⁷ Муўса Яхуда урыўы ҳаққында мыналарды айтты:
«О, Жаратқан Ийе, Яхуданың пәриядын есит,
Оны басқа урыўлар менен бирлестир.
Ол өз қоллары менен өзин қорғап атыр,
Душпанларына қарсы оған жәрдемши бол».

⁸ Ол Лебий урыўы ҳаққында былай деди:
«О, Жаратқан Ийе, Сениң Урим хәм Туммимиң*
Садық қулың Лебий ушындр.
Массада оны сынап көрдиң,
Мериба суўларында оның менен тартыстың.

⁹ Ол ата-анасынан, аға-инисинен,

Өз балаларынан гөре, Сени жоқары қойды.

Сениң буйрықтарыңды орынлады,

Келисимиңе садық қалды.

¹⁰ Сениң қағыйдаларыңды Яқып урыўына,

Нызамларыңды Израилға үйретеди.

Сениң алдыңда түтетки түтетип,

Қурбанлық орнында жандырылатуғын қурбанлықлар усынады.

¹¹ О, Жаратқан Ийе, оның байлығын жарылқа,

Қол урған ислеринен кеўлиң толсын.

Оған қарсы шыққанлардың

Душпанларының белин сындыр,

Жаўлары қайтып аяққа тура алмасын!»

¹² Муўса Беньямин урыўы хаққында былай деди:

«Жаратқан Ийениң сүйиклиси, Оның жанында кәўип-кәтерсиз жасасын,

Жаратқан Ийе хәмме ўақытта оны қорғайды,

Ол да Жаратқан Ийениң қушағында тынышлық табады».

¹³ Юсуп ушын былай деди:

«Жаратқан Ийе оның жерине берсин берекет,

Аспаннан түсетуғын бақалы шық пенен,

Жер асты булақ суўлары менен.

¹⁴ Жеринде қуяшқа тойған сапалы өним өссин,

Өз мәўсиминде мийўелер мол болсын.

¹⁵ Әййемнен киятырған таўлардың ең жақсы сыйлары менен,

Мәңги төбешиклердиң молшылығы менен,

¹⁶ Жердиң ең жақсы өними хәм хәр бир нәрсеси менен,

Пута ишинде Көрингенниң мийрими менен берекетленсин.

Юсуп урпағынан болған адамларға,

Туўысқанларының арасында басшы болған Юсупке усы берекет жаўсын.

¹⁷ Биринши туўылған буға сыяқлы құдиретлидур ол,

Шақлары жабайы буғаның шақлары яңлыдур.

Оның бир шақы Эфрайымның он мың адамы,

Екинши шақы Менашшениң мыңлағаныдур.

Юсуп усы шақлары менен халықларды сүзеди,

Жер жүзиндеги халықларды қуады».

¹⁸ Ол Зебулон хәм Иссахар урыўы хаққында былай деди:

«Хәй, Зебулон жолға шыққаныңда қуўанышқа бөлен,

Иссахар, сен шатырларыңда шадлан!

- ¹⁹ Олар басқа халықтарды тауға шақырады,
Ол жерде мақул болатуғын құрбанлықтарды салады.
Олар теңізлердің молшылығы менен,
Теңіз жағасының байлығы менен азықланар».
- ²⁰ Муўса Гад урыўы хаққында былай деди:
«Гадтың жерин кеңейткен Қудайға алғыс айтың!
Гад арыслан сыяқлы өз жерінде жасайды,
Олжасының қол хәм басларын бөлеклеп таслайды.
- ²¹ Ол өзи ушын жердің жақсысын таңлады,
Басшының үлеси оған берилди.
Халықтың басшылары жыйналғанда,
Ол орынлады Израил халқы менен бирге,
Жаратқан Ийениң әдил еркин хәм Оның хұкимлерин».
- ²² Муўса Дан урыўы хаққында былай деди:
«Дан жас арысланға мегзер,
Ол Башаннан секирип шығар».
- ²³ Нафталий урыўы хаққында былай деди:
«Хәй, Жаратқан Ийениң оң жағына шыққан,
Оның жарылқауына толып турған Нафталий!
Сен батыс пенен қубланы мүлик етип аласаң».
- ²⁴ Ол Ашер хаққында былай деди:
«Басқа урыўлардың ишинде Ашер ең көп жарылқанғандур,
Туўысқанларының ишиндеги ең сүйиклиси болсын.
Оның жери зәйтүн ағашына бай болсын.
- ²⁵ Дәрўазаңның тәмбилери темир хәм қоладан болып,
Өмириң бойы қәўипсиз жаса».
- ²⁶ «Хәй, Ешурун, Қудайымызға мегзес ҳеш ким жоқдур,
Ол саған жәрдем бериў ушын аспаннан,
Бултлар үстинде келер салтанаты менен.
- ²⁷ Мәңги бар болған Қудай сениң панандур,
Сени Ол Өзиниң мәңгилик қолларында алып жүрер.
Душпанларыңды алдыңнан қуўып шығарып,
Саған: „Оларды қырып тасла!“ – деп айтады.
- ²⁸ Солай етип, Израил қәўип-қәтерсиз жасайды,
Яқыптың мәканы аман болады,

Дән хәм шарап елинде мол болады,
Аспаннан оның жерине шық түседі.
²⁹ Ох, Израил, сен қандай бахытлысаң!
Саған мегзейтуғын бар ма өзи?
Сен Жаратқан Ийе кутқарған халықсаң.
Жаратқан Ийе сени қорғайтуғын қалқандур,
Жеңіс беретуғын сениң қылышыңдур.
Душпанларың алдында жағымпазлық қылады,
Сен олардың арқасын басып, езесең».

34

Муўсаның өлими

¹ Соннан кейин, Муўса Моаб тегислигинен Ерихо қаласына қарсы жайласқан Небо тауына, Писга тауының төбесине шықты. Жаратқан Ийе оған пүткил елді көрсетті: арқадағы Дан қаласына дейін созылған Гилад жерин, ² пүткил Нафталий жерлерин, Эфрайым хәм Менашше жерлерин, Жер Орта теңизине дейін созылған пүткил Яхуда жерлерин, ³ кубладағы Негебти хәм тегисликти. Бул Соар қаласына дейін созылған Пальма қаласы деп аталған Ерихо тегислиги. ⁴ Кейин Жаратқан Ийе Муўсаға: «Ибрайымға, Ысаққа хәм Яқыпқа: „Сениң урпағыңа беремен“ деп ант ишкен ел усы болады. Мине, усы елді көзлерің менен көриўге мүмкиншилик бердим, бірақ сен ол жерге кирмейсең», – деди.

⁵ Солай етип, Жаратқан Ийениң айтқанындай, Оның қулы Муўса сол Моаб елинде қайтыс болды. ⁶ Жаратқан Ийе оны Бейт-Пеорға қарама-қарсы жайласқан Моабтағы ойпатлыққа көмди. Муўсаның қәбири қай жерде екенлигин бүгінге дейін хеш ким билмейди. ⁷ Муўса қайтыс болғанда, бир жүз жигирма жаста еди. Деген менен, оның көзи де хәлсизленбеген, күш-ғайраты да қайтпаған еди. ⁸ Израиллылар Моаб тегислигинде Муўсаны жоқлап отыз күн аза тутты.

Кейин Муўса ушын азалаў күнлери тамам болды. ⁹ Нун улы Ешуа даналық руўхы менен толған еди. Өйткени Муўса өлиминен алдын оған қолларын қойып, оны жолбасшы етип тайынлаған еди. Израиллылар оған кулақ салып, Жаратқан Ийениң Муўса арқалы берген буйрықларына әмел қылды.

¹⁰ Израилда сол күннен бүгінге дейін, Муўсаға уқсаған пайғамбар болмады. Себеби Жаратқан Ийе Муўса менен жүзбе-жүз көрисип, сөйлесетуғын еди.

¹¹ Жаратқан Ийе оны Мысырда фараонға, оның хызметкерлерине хәм пүткил Мысыр халқына Өз кәрамат хәм белгилерин көрсетиў ушын жиберген еди.

¹² Муўса пүткил Израил халқының көз алдында күдиретли, уллы хәм

қорқынышлы ислер ислеген еди.